

Ролф Голоб и Петер Крапф (уредници)

Предавање демократија

Збир на модели во образованието за демократско граѓанство
и образованието за човекови права

Предавање демократија

Збир на модели во образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Уредници/автори:

Ролф Голоб

Петер Крапф

Илустрации:

Пети Вискеман

Книга VI

од

ОДГ/ОЧП Книгите I – VI

Образование за демократско граѓанство и човекови права во училишна пракса

Секвенци, концепти, методи и модели за предавање

Во издание на Советот на Европа

За мислењата искажани во овој труд одговара авторот, но тоа не мора да значи дека ја одразуваат официјалната политика на Советот на Европа.

Сите права се задржани. Ниту еден дел од ова издание не смее да биде преведуван, умножуван или пренесуван, во која и да било форма или преку кои и да било средства, електронски (ЦД, Интернет и сл.) или механички, вклучувајќи фотокопирање, снимање, или преку каков било систем за вчитување информации без претходна дозвола во писмена форма од страна на Одделот за јавни информации и издавачка дејност, при Директоријатот за комуникации (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Координацијата за продукција, дизајн и уредување на оваа книга е од страна на IPE (Меѓународни проекти во образованието, www.phzh.ch/ipe) на Универзитетот за образование на наставници во Цирих (PHZH).

Ова издание е кофинансирано од Швајцарската Агенција за развој и соработка (SDC).

Илустрации: Пети Вискеман

Насловна страна: Пети Вискеман

Распоред: Огам/Муро (Ogham/Mourreau)

Издаваштво на Советот на Европа

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

ISBN: 928-92-871-6332-5

© Совет на Европа, Декември 2008

Печатено во Белгија

За верзијата на македонски јазик

Превод од англиски јазик:

Драган Петровски

Стручна редакција:

проф. д-р Златко Жоглев

проф. д-р Добри Петровски

м-р Пеце Трифуновски

Коавтори и соработници

Емир Аџовиќ – Босна и Херцеговина

Салиха Агиќ - Босна и Херцеговина

Суад Алиќ - Босна и Херцеговина

Ирена Батиќ – Босна и Херцеговина

Емина Дедиќ – Босна и Херцеговина

Елизабет Хесли – Швајцарија

Мирјана Кнежевиќ – – Босна и Херцеговина

Дуња Лазик – Босна и Херцеговина

Франциска Герстер - Швајцарија

Хелен Леман - Швајцарија

Сабрина Маруншеду - Швајцарија

Мишел Хероде – Белгија

Рето Морици – Швајцарија

Моник Нобс – Швајцарија

Мишел Рап – Германија

Валери Шо – Велика Британија

Ведрана Спајиќ-Вркаш – Хрватска

Кит Спраг – Швајцарија

Зоран Стојановиќ – Босна и Херцеговина

Здравко Сункиќ – Босна и Херцеговина

Валери Тревис – Велика Британија

Кемал Велагиќ – Босна и Херцеговина

Вилтруд Вајдингер – Швајцарија

Содржина

Вовед	8
Глава 1 – Создавање атмосфера во училницата.....	11
Вовед.....	11
1.1. Спарување на картички.....	13
1.2. Права, одговорности и правила во училницата.....	15
1.3. Грб на идентитетот.....	17
1.4. Букет со цвеќе.....	19
1.5. Кинески стапчиња.....	20
Глава 2 – Појаснување на вредностите.....	21
Вовед.....	21
2.1. Игра со сплав.....	23
2.2. Вредносни системи.....	24
2.3. Филозофијата на животот.....	26
Глава 3 – Запознавање на човековите права.....	28
Вовед.....	28
3.1. Постер со човекови права.....	30
3.2. Ленти.....	32
3.3. Дрво на човековите права.....	33
3.4. Возење со воздушен балон.....	34
3.5. Барања и потреби.....	36
3.6. Ковчег со богатство.....	37
Глава 4 – Поглед кон другите.....	38
Вовед.....	38
4.1. Сите поинакви, сите еднакви.....	40
4.2. Различност.....	41
4.3. Вистина и лага.....	42
4.4. Први впечатоци.....	43

4.5. Сите имаме предрасуди.....	44
4.6. Сите сме еднакви, но некои се поеднакви од другите.....	46
4.7. Туристи.....	47
4.8. Глобинго: „Човечкото суштество е дел од целиот свет“	48
Глава 5 – Функционирање на правдата.....	51
Вовед.....	51
5.1. Не е фер.....	53
5.2. Исклучок.....	54
5.3. Сложувалка.....	55
5.4. Улогата на законите.....	56
5.5. Перспективи за правдата.....	58
Глава 6 – Разбирање на политичката философија.....	60
Вовед.....	60
6.1. Основни концепти на политичка мисла.....	62
6.2. Ставови за моќта.....	63
6.3. Кога би бил/а магионичар.....	65
Глава 7 – Учество во политиката.....	66
Вовед.....	66
7.1. Сид на тишината.....	68
7.2. Моите чувства за диктатурата.....	69
7.3. Прашалник за ставовите кои треба да се променат.....	70
7.4. Проект со планирање.....	73
7.5. Ние и светот.....	75
7.6. Дали да учествуваме во политиката?	77
7.7. Како власта влијае на вашиот живот?	79
7.8. Начини на учество во демократијата.....	80
7.9. Политички циклус.....	81

Глава 8 – Справување со конфликт	84
Вовед.....	84
8.1. Решенија со двојна добивка.....	86
8.2. Структуриран пристап кон решавањето на конфликти.....	87
8.3. Семеен конфликт и конфликт со средината.....	89
8.4. „Бура на идеи“ за конфликтот и мирот.....	90
8.5. Статуи.....	91
8.6. Казнување наспроти позитивно решавање на конфликти.....	92
8.7. Малцинства.....	94
8.8. Претстави за војната и мирот.....	96
Илустрации	97
Вовед.....	97
1. Правење атмосфера на часот.....	98
2. Појаснување на вредностите.....	99
3. Запознавање на човековите права.....	100
4. Поглед кон другите.....	101
5. Функционирање на правдата.....	102
6. Разбирање на политичката филозофија.....	103
7. Учество во политиката.....	104
8. Справување со конфликт.....	105

Вовед

1. Што има да понуди оваа книга

Оваа книга содржи 47 вежби и модели за Образованието за демократско граѓанство (ОДГ) и Образованието за човекови права (ОЧП) во училиштата и во неформалните форми на образование. Овие модели на поучување ја создаваат рамката за активација на учениците и нудат примери и насоки за разбирање на основните принципи на демократијата и човековите права (индуктивен пристап, учење преку примери).

Корисникот ќе согледа дека многу од овие наставни модели бараат малку и едноставни ресурси (нискобуџетен принцип).

Во една лекција или тема (по можност не повеќе од четири лекции) овие модели треба да се стават во контекст, вообичаено преку структура во три чекори:

1. Лекцијата или темата почнуваат со вовед за да се појасни тематиката на лекцијата, нејзината намена и цели. Учениците тогаш стануваат заинтересирани за тематиката.
2. Учениците добиваат упатства за како да се изработи вежбата и потребните материјали. Потоа тие почнуваат со нивната активност.
3. Ова е фаза на внимателно размислување, дискусија и инструкција. Вообичаените методи се повратна информација од учениците, дискусија во училницата, критичко размислување и упатувања од страна на наставникот за да се претстави клучниот концепт кој е основата на моделот. Без оваа трета фаза, учениците ќе имаат впечаток дека тие едноставно само играат игра.

Фазите 1 и 3 не се вклучени во презентацијата на моделите (фаза 2). Воведот на поглавјата содржи информирање за клучниот концепт или проблем кој е во фокусот на вежбите од тој дел; овде може да се најде помош за 3-тата фаза. Целната група на оваа книга е поискусниот наставник и наставникот кој е подготвен да посвети повеќе време во внимателна подготовка на часот. Подготовката првенствено е задача која бара внимателно размислување, концентрирајќи се на фазата 3. Која повратна информација ќе ја дадат моите ученици? Какви чувства ќе предизвика оваа вежба? Кој е клучниот концепт кој моите ученици треба да можат да го разберат? Како планирам да го претставам? Како подоцна тој може да се примени?

Кои прашања ќе ги одбере наставникот и како тој/таа ќе ги одговори зависи од специфичната група на ученици, нивната возраст и културолошко потекло. Ние опишавме примери за тоа како да се имплементираат некои од моделите во оваа книга и во другите книги од ова ОДГ/ОЧП издание.

Многу од вежбите се приспособливи за различни возрасти, бидејќи нивото на размислување е различно. Сепак, некои модели се посложени и поапстрактни од другите и затоа повеќе одговараат за понапредни ученици.

2. Заедничкиот Европски пристап кон ОДГ/ОЧП

Корисникот ќе открие дека моделите следат различни пристапи на предавање и учење. Некои повеќе се концентрираат на создавање на автентично искуство (пр. „Букет цвеќиња“, или „Сложувалка“), други ја истакнуваат активноста на ученикот во вежбите со играње улога (пр. „Туристите“). Има трета категорија на материјали која се концентрира на одредени тематика и е повеќе заснована на материјали (пр. „Основни концепти на политичко размислување“). Заклучно, има предлози за работа на проекти кои резултираат со производ (пр. „Постерот за човекови права“).

Мноштвото на пристапи покажува дека за оваа книга придонесоа автори од сите делови на Европа. Тие се користеа различни извори и традиции на предавање и учење и одбраа модели кои ги знаат од практичното искуство и тестирање на часовите.

Сепак, постои заедничко сфаќање на ОДГ/ОЧП кое го опфаќа секој дел на оваа книга: во ОДГ/ОЧП, методот ја пренесува пораката. Учењето за демократијата и човековите права мора да се пренесе со учење во духот на овие принципи, т.е. учење преку демократија и човекови права. Затоа овие модели го следат принципот на учење преку задачи и учење преку лично искуство. Заедничкото сфаќање на ОДГ/ОЧП навистина може да се нарече *Европскиот пристап*.

Оригиналната верзија на оваа книга беше направена како поддршка за семинарите за обука на наставници по ОДГ/ОЧП во Босна и Херцеговина по војната (1992-1995). Советот на Европа направи семинари за наставници од 1996-та и овие активности продолжија до 2006-та. Целта на овие семинари беше поддршката на процесот на градење мир по војната. ОДГ/ОЧП треба да ја мотивира младата генерација да развие политичка култура која ќе го поддржува модерното плуралистичко и толерантно општество со цврсто втемелени демократски институции.

Во првите две години, авторите на книгата се здружија за да ги обучуваат наставниците од БиХ во летни семинари кои траеја околу две недели. Ние дознавме дека наставниците беа доста заинтересирани и расположени за остварување на предизвикот – да ги образуваат нивните ученици за демократијата и човековите права. Но, тие итно побараа материјали како упатување и поддршка на нивната работа. За една година, беше создадено првото издание на оваа книга. Набрзо тоа стана познато како „Сината папка“ поради неговата поврзаност со Советот на Европа и беше многу употребувано, не само од наставници во БиХ туку и во други земји вклучувајќи ја Руската федерација, Молдавија, Хрватска, Србија и Црна Гора. Повратната информација од овие корисници беше придонесување за подобро издание во 2000. Дознавме дека на многу наставници им беше потребно упатување, поддршка во учењето преку задачи, спроведување на учењето преку задачи и концептуалното учење - како што е претставено со моделот на три чекори од погоре.

Ние одговоривме со развивање на наставни модели кои детално ги опишуваат чекорите во низа од четири лекции. Ревидираните верзии на овие модели можат да се најдат во книгите III, IV, и V од овој ОДГ/ОЧП серијал.

Ова издание на наставни модели по ОДГ/ОЧП веќе не го опфаќа само специфичниот контекст на Босна и Херцеговина. Бидејќи наставните модели го претставуваат заедничкиот Европски пристап кон ОДГ и ОЧП, тие можат да се користат низ цела Европа и во сите делови на светот. Различните автори се обединети во хор кој ја пее истата песна, но со своите различни гласови. Ова на корисниците им ја дава можноста да одберат и испробаат различни пристапи и традиции во рамките на Европскиот пристап кон ОДГ и ОЧП.

Благодарност

Би сакале да им се заблагодариме на авторите кои придонесоа за оваа книга и го создадоа нејзиното богатство од идеи и пристапи. Исто така ја искажуваме нашата благодарност на наставниците, педагошките советници, обучувачи и членовите на тимот за оцена на портфолија во Босна и Херцеговина, кој ги тестираше моделите и ни даде значајна повратна информација. Им се заблагодаруваме на г-ѓа Олеф Олафсдотир и г-ѓа Сара Китинг-Четвинд од Советот на Европа за нивното трпение, охрабрување и поддршка за остварувањето на овој проект. Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC, Bern) даде великодушен придонес кој муовозвозможи на ИПО (Интернационални проекти во образованието), како институт на Универзитетот за образование на наставници во Цирих, да го набљудува проектот. На крај, искажуваме посебна благодарност на г-дин Емир Аџовиќ, од Советот на Европа, Сараево за неговата огромна поддршка во сите семинари за обука во Горажде, Брчко, Сараево, Бања Лука и тн., каде што ја претставивме „Сината папка“ и ја добивме повратната информација која ја произведе оваа нова ревидирана верзија.

Цирих и Вајнгартен, Јули 2008-ма

Ролф Голоб

Петер Крапф

Глава 1

Создавање на атмосфера во училиницата

Вовед

Сликата прикажува ученици кои работат во училиницата. Одлево, едно момче и девојка работат заедно, а нивните материјали и глобус се на масата. Изгледа дека имаат дискусија. Во заднината, еден ученик или можеби наставник прави презентација. Девојката оддесно ја крева раката и чека да ја повикаат. Сите на часот работат напорно и уживаат во тоа. Атмосферата на часот е пресудна за ефективно работење и учење.

Овие пет вежби се концентрираат на тоа како да се создаде атмосфера на часот која ќе направи учениците да се чувствуваат удобно и безбедно. Овој основен услов ја овозможува ефикасноста на предавање и учење, бидејќи прекинувањата секогаш имаат приоритет и одземаат време и енергија.

ОДГ/ОЧП има многу заеднички особини со доброто предавање. Ова не важи само за овие пет модели, туку и сите вежби во оваа книга.

Сепак, овие модели не се направени како алатки за раководење на часот; тие пренесуваат подлабока, позначајна порака. Денес, образовните реформи се занимаваат со проблемот како да се надмине фиксното и навидум безвременско знаење и идеи, а да се развие подинамичен концепт на учење во текот не целиот живот кое бара развивање на способности наместо акумулирање на факти и цифри.

Од оваа перспектива, училиштето се сфаќа како микро-општество – место во кое учениците се среќаваат со искуства и проблеми кои се многу слични со возрасниот живот. Затоа учениците треба да научат како да се справат со таквите проблеми во училиштето. Овие вежби им помагаат на учениците да направат нивното микро-општество да функционира со тоа што ќе се запознаат едни со други, ќе договорат правила во групата, ќе споделат искуства и ќе го одредат нивниот идентитет во групата преку меѓусебна соработка. Овие задачи се подеднакво битни и пригодни за млади и повозрасни ученици, но нивото на размислување ќе варира.

На крај, во однос на ОДГ/ОЧП, овие вежби пренесуваат јасна порака за учењето *преку* или *во духот* на демократијата и човековите права. Секој ученик е личност која придонесува нешто лично и посебно во заедницата на ученици и наставници на часот. Секој ученик треба да добие внимание и почит. Секое правило треба еднакво да се примени на сите. Тоа значи: „Што јас очекувам од другите, тоа очекуваат тие од мене.“ Учениците треба да се свесни за оваа порака, а затоа размислувањето и критичкото размислување на часот се многу битни.

Вежба 1.1 – Спарување на картички

Образовна цел	Оваа вежба им овозможува на учениците меѓусебно да контактираат на незаконувачки начин.
Белешка за употреба	Наставниците можат да ја користат оваа вежба за да ги одредат потребите за учење и очекувањата од ученичката група.
Ресурси	Комплет картички кои прават парови.

Процедура

1. Наставникот ги дели картичките по случаен избор и им вели на учениците да ја најдат нивната друга половина.
2. Кога ќе ја најдат другата половина (која е кај друг ученик), учениците посветуваат 5-10 минути за да ги разменат нивните основни лични информации:
 - нивното име
 - нивното семејство
 - каде живеат
 - нивното омилено животно, поп-група, фудбалски тим, боја итн.
3. Учениците се враќаат на пленарната сесија. Секој ученик може кратко да го претстави неговиот партнер на останатата група.¹
4. Учениците седат во круг од столчиња. За да се предизвика повратна информација, наставникот ги охрабрува учениците да коментираат за тоа што било ново за нив или посебно интересно.

Продолжение

Оваа активност може да се продолжи со замолување на учениците(на пример во основното образование) чија омилена боја е црвената да седнат заедно, а така можат да се формираат мали групи за дискусија.

Варијација

Учениците истражуваат различни начини на презентирање на нивните информации, на пример преку мимика, со правење на постер како „реклама“ за нивниот партнер или преку пишување стихови.

Материјали

На комплет картички се пишува и црта предмет кој има пар на друга картичка.

Картичките треба да имаат и текст и слика, со што помладите ученици и тие со потешкотии во учењето би можеле целосно да учествуваат.

¹ Ова треба да се објасни кога се претставува вежбата, за учениците да можат да одлучат колку лични информации сакаат да кажат.

Роза – трн	Ден – ноќ	Нож – виљушка	Чевел – чорапа
Светло – темно	Сол – бибер	Пенкало – хартија	Маса – столче
Топло – ладно	Високо – ниско	Силно – слабо	Горе – долу
Вклучено – исклучено	Отворено – затворено	Големо – мало	Брзо – бавно
Чисто – валкано	Рапаво – мазно	Запри – оди	Старт – цел
Добро – лошо	Да – не	Пријател – непријател	Дебело – тенко
Сонце - месечина	Брат - сестра	Машко - женско	

Вежба 1.2. – Права, одговорности и правила во училицата

Образовни цели	Оваа активност го содржи пристапот „чекор по чекор“, со цел да се направат демократско усогласени правила за нивната група. Учениците согледуваат дека нивниот придонес е значаен и дека имаат шанса да влијаат во предложување на правилата. Тие развиваат чувство на „сопственост“ и искусуваат активно учество во одделенската заедница како микро-општество. Учениците стануваат свесни за врските меѓу правата, одговорностите и правилата (кои претставуваат закони во контекст на училицата).
Ресурси	Големи листови хартија поделени на три еднакви дела.

Процедура

1. Со помош на „игра“ за формирање групи (пр. со делење парови на картички и формирање на групи на жонглери, виолинисти, итн.) класот се дели на три, шест или девет групи во зависност од големината на класот. Не треба да има повеќе од 5 ученици во секоја група. Секоја група е или А, Б, или В.
2. Секоја група назначува говорник. Наставникот ги замолува групите за кратка повратна информација – како го одбрале нивниот говорник?
3. Секоја група има лист хартија поделен на три. Користејќи ја горната третина од хартијата, тие ги запишуваат правата кои сметаат дека секоја личност (заедно со наставникот) во нивниот клас треба да ги има. Треба да го запишуваат секој предлог и тој треба да се нумерира.
4. Учениците даваат повратна информација, според следните прашања. Колку добро мислите дека ја извршивте задачата? Што ,од тоа што го правевте сите, помогна? Што беше потешко?
5. Учениците ја предаваат нивната работа на следната група (А на Б, Б на В, В на А).
6. Секоја група ги прегледува правата кои ги направила предходната група, според следните прашања. Кои одговорности ги имаме ние за да ги почитуваме тие правила? Што треба да направиме? Како треба да се однесуваме? На пример: „Секој има право да биде слушнат“ – „Имаме одговорност да ислушаме.“
Користејќи ги истите броеви од делот каде се правата, учениците ја запишуваат одговорноста која одговара (ако имаат смислено) во средната третина на хартијата.²
7. Информација од наставникот: правила за правила.
 - Одлучете за неколку правила кои ќе бидат истакнати во училицата.
 - Тие треба да се состават позитивно – ПРАВЕТЕ нешто наместо да НЕ ПРАВИТЕ нешто.
 - Тие мора да се специфични и да го опишуваат саканото однесување, пр. правото да се биде слушнат; имаме *одговорност* да слушаме; *правило* – молчете кога другите зборуваат.
8. Учениците уште еднаш го подаваат нивниот лист хартија. Групите ги прегледуваат сите информации од предходните две групи и се согласуваат за максимум од пет правила. Овие се запишуваат со задебелени букви на последната третина од хартијата. Овие

² Учениците некогаш имаат потешкотии во поврзувањето на одговорност со секое право.

правила се одделуваат и прикачуваат на сид. Секој говорник ги објаснува правилата на целиот клас.

Следи дискусија која ја води наставникот. Учениците ги идентификуваат непотребните правила и се договараат за тоа кои дупликати треба да се избришат. Некои групи можеби нема да сакаат да се избришат нивните информации, а на некои нема да им пречи. Учениците треба да донесат одлука со која секој се согласува. Наместо да се исклучува работата од некоја група, дупликатите треба да се сочуваат за понатамошно разгледување.

9. Гласање за правилата. Секој ученик има четири жетони за да ги „потроши“ на правилата кои сметаат дека треба да се дел од наставата. Тие можат да гласаат со тоа што ќе ги поместат нивните жетони како што сакаат; на пример, можеби ќе сакаат да ги потрошат жетоните на едно правило или подеднакво на повеќе. Четирите правила со најголем број на гласови стануваат правилата за нивната училница. Тие може да се напишат, потпишат од секој ученик и видливо да се прикачат во училницата.
10. Размислување. Што помогна/не помогна? Како вие придонесовте за активностите? Дали забележавте некој друг на часот кој направи корисни работи? Што направи/ја? Ова е првата можност за класот да ги примени своите правила и да ги спроведе. Наставникот може да ги пофали учениците кои ги почитуваат правилата. Ако е возможно наставникот треба да ги игнорира оние кои не ги почитуваат, бидејќи во спротивно тие ќе бидат „во преден план“ од негативни причини.

Вежба 1.3 – Грб на идентитетот

Образовна цел	Зголемување на себепочитта; индивидуите се мотивираат да ги препознаат и ценат своите позитивни аспекти. Групите ги наоѓаат нивните заеднички цели.
Белешка за употреба	Оваа вежба им овозможува на учениците многу брзо да станат активно вклучени. Идеална е за новоформирана група на почетокот на обуката.
Ресурси	Постер со грб за секоја група ученици, пенкала или моливи во боја, слики од списанија, итн.

Процедура

1. Со помош на „игра“ за формирање групи (пр. со делење парови на картички и формирање на групи на жонглери, виолинисти, итн.) класот се дели на три, шест или девет групи во зависност од големината на класот. Не треба да има повеќе од 5 ученици во секоја група. Секоја група е или А, Б, или В.
2. Учениците работат во групи по четири. Секој ученик добива скица на грб, која е поделена на четири дела и оздола има ролна. Деловите можеби се веќе исечени од друга копија и можат да се залепат на главниот грб на крајот.
3. Задача:

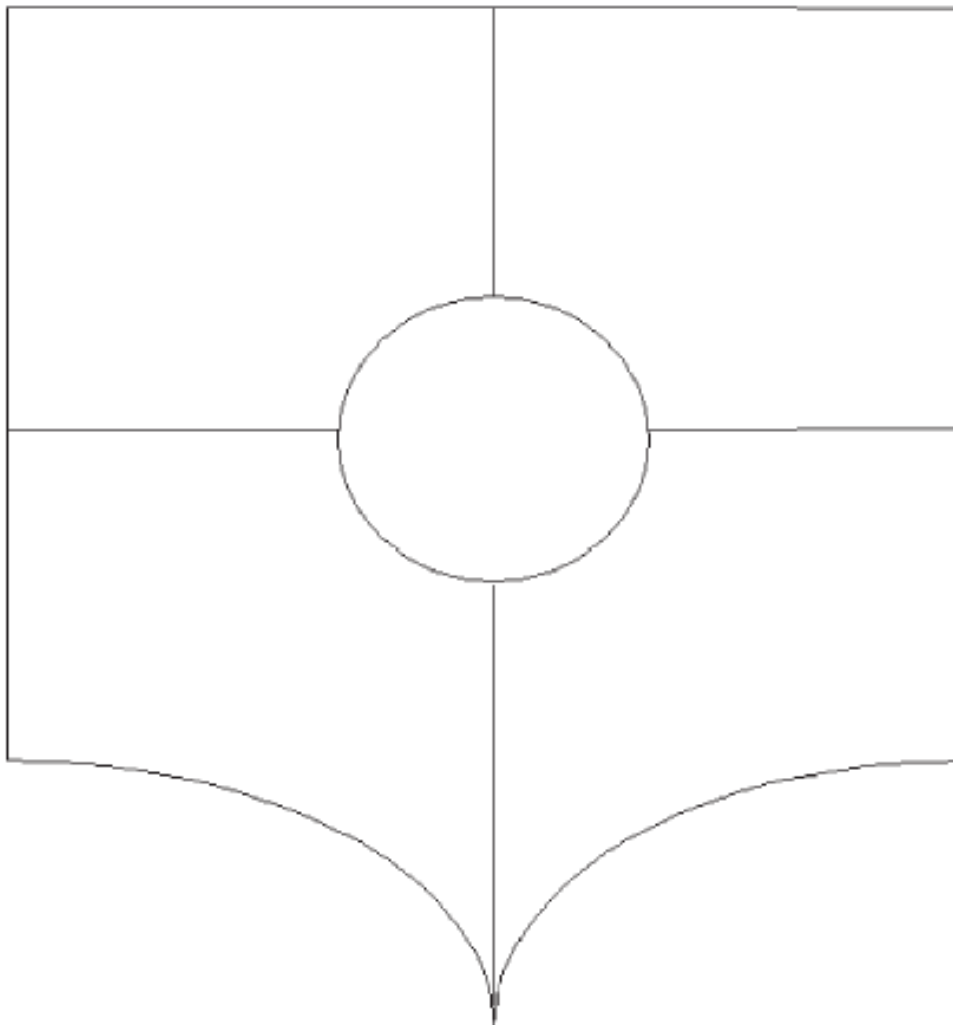
Индивидуална подготовка:

- Забележете ги одговорите на следните прашања:
 - Како се перцепирате себеси?
 - Кои се вашите потреби?
 - Што можете да правите/работите?
 - За што зажалувате кога ќе помислите на вашиот живот?
- нацртајте (или одберете) симбол или симболи кои ги претставуваат вашите белешки (бои, хартија во боја, слики од списание, итн.).

Работа во групи:

- објаснете го/ги симболот/те на членовите од вашата група
 - залепете ги сите делови на вашиот грб
 - најдете заеднички симбол за вашата група (центар), мото за вашите идеи (горно знаме) и име на вашата група (долно знаме).
4. Завршените грбови се презентираат од членови на групата на пленарната сесија и се прикачуваат на ѕидот.

Материјали

Вежба 1.4 – Букет со цвеќе

Образовни цели	Целта на оваа вежба е да се овозможи групната кохезија и да се зголеми себепочитта. Учениците го почитуваат тоа што индивидуите се уникатни и различни, но исто така придонесуваат на целосната сила на групата.
Ресурси	Мала портретна фотографија од ученикот не поголема од 3 квадратни цм. (ако е можно и нацртан автопортрет). Жолта или портокалова хартија исечена во кружни парчиња со приближен дијаметар од 6 цм. како центарот на цвеќето. Хартија во светли бои исечена во форма на цветни листови, лента во боја, ако има маркери или моливи во неколку бои, два големи листа хартија, лепак или друго лепило.

Процедура

1. Секој ученик има кружно парче хартија на кое ја лепи својата фотографија.
2. Секој од учениците зема шест цветни листови и на секое пишува едно или две позитивни зборови за:
 - нешто што наставникот би рекол за нив
 - нешто што машки член на нивното семејство би рекол за нив
 - нешто што женски член на нивното семејство би рекол за нив
 - нешто што самите би рекле за себе
 - нешто што другар/ка ќе би рекол/ла за нив
 - нешто што некој друг во училницата, училиште или заедница би рекло за нив
3. Ученикот ги лепи листовите околу работ на фотографијата за да формира глава на цветот.
4. Наставникот или учениците ги поставуваат цветовите на големата хартија.
5. Наставникот или учениците го цртаат стеблото и листовите на секој цвет за да направат букет. Со прикачување на машиничка од лента букетот ќе изгледа посебно!

Продолжение

Седејќи во круг, учениците ги даваат своите коментари. Ова им помага на учениците да го разберат симболичкото значење: букетот ќе ја изгуби убавината ако некои од цвеќињата недостигаат (заедница); секој цвет е различен и додава нешто уникатно (достоинство на личноста); во исто време, сите цвеќиња се слични и затоа едно е од иста важност како некое друго (еднаквост). Концептите во загради можат да се вклучат на часови со постари ученици.

Вежба 1.5. – Кинески стапчиња

Образовни цели	Учениците се обучуваат за вештините на тимски играчи. Тие согледуваат што значи да се зависи од другите, и другите да зависат од нив (заемна зависност).
Ресурси	Кинески стапчиња или моливи, пенкала итн. (долги околу 15 цм.).

Процедура

1. Класот се дели на четири групи од околу осум ученика. На групите им се кажува дека треба да покријат одредено растојание (ако е возможно, оваа вежба треба да се прави надвор од училиштето).
2. Групите стојат во линии, на растојание од 1 – 1,5 метри меѓу нив.
3. Учениците ги ставаат стапчињата меѓу врвовите на нивните прсти. Стапчињата сега ги поврзуваат учениците.
4. Сега групите мора да трчаат до цел која ќе се одреди однапред, на пример до другиот крај на школскиот двор. Ако два ученика го пуштат нивното стапче, целиот тим мора да се врати на почетокот и одново да започне. Тимовите имаат слобода да развијат најдобра техника и стратегија за стабилно движење кон целта без паѓање на стапчињата.

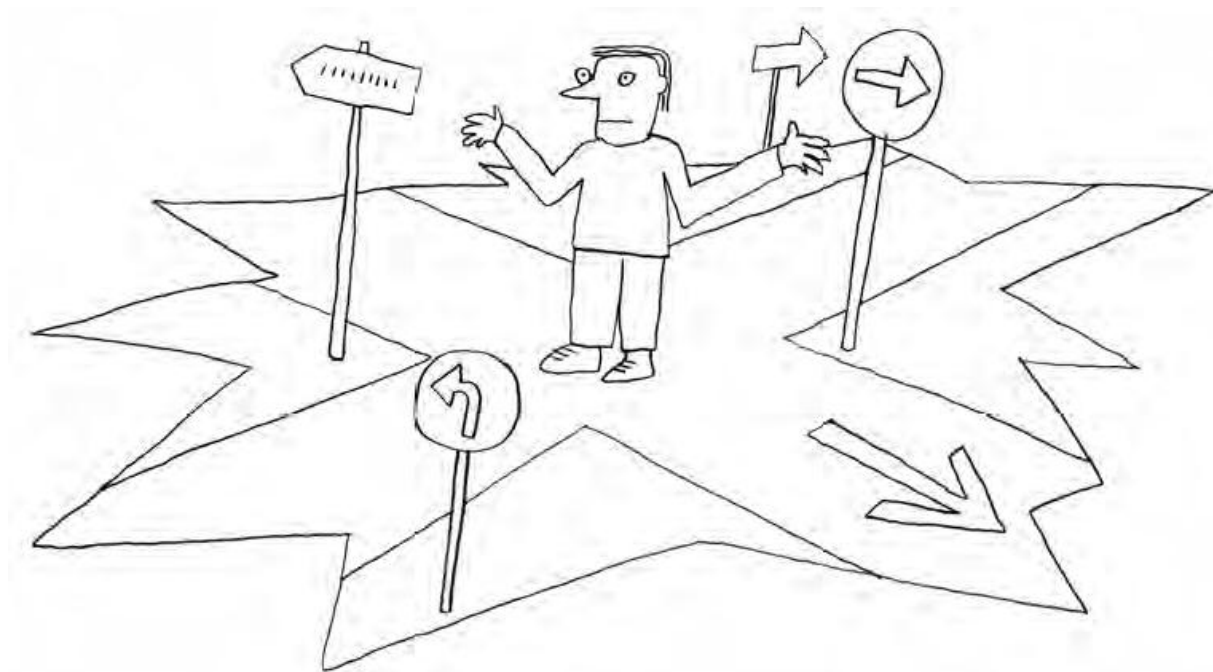
Во зависност од тоа колку е тешка задачата за учениците, правилата можат да се строги или помалку строги.

Продолжение

1. Некои ученици можат да бидат надворешни набљудувачи кои ќе коментираат за тоа како групите соработувале едни со други.
2. Активностите можат да се снимаат за да се прикажат различните форми на однесување.

Глава 2

Појаснување на вредностите

Вовед

Во модерното општество, ние можеме – и мораме – да ги одбереме вредностите кои сметаме дека се за нас важни или значајни. Со правењето на вакви избори, ние ја практикуваме нашата слобода на личност, размислување и верување, а исто така и нашата слобода на изразување кога јавно ги искажуваме нашите погледи. Затоа вежбите во оваа глава се за еден клучен принцип на човековите права – слободата на личност или индивидуалност.

Како што покажува илустрацијата, личната слобода доаѓа со потребата да се избира. Слободните луѓе можат да бидат многу осамени луѓе. Никој не може, ниту пак треба да ни кажува во што да веруваме и кои вредности да ги избереме. А ние мораме да направиме избор – инаку како би знаеле што е битно во животот? Затоа изборот на вредности е клучен проблем за младите луѓе во нивниот труд за да го одговорат прашањето: Кој сум јас? Кој е мојот идентитет?

Од друга перспектива, според потребите на општеството како целина, гледаме дека слободата на поединецот доведува до плуралистичко општество, со членови кои почитуваат исти вредности и верувања. Плурализмот може да биде извор на конфликт. Ова го создава прашањето – Од кои вредности зависат нашата демократија и општество?(на пр. вреднувањето на компромисот, ненасилство или интегрирање на малцинствата.) Како правило, ако членовите на општеството успеат во согласувањето за правилата на мирно, ненасилно преговарање и одлучување, тие можат да најдат на голема контроверзност поврзана со нивните погледи и интереси.

Сите овие прашања се подеднакво битни во микро-општеството на еден училишен клас и во општеството како целина. Во демократска заедница, ниеден поединец или орган нема право да ги одреди вредностите за сите. Наместо тоа, граѓаните ќе преговараат за минимална согласност за некои вредности. Затоа не е задача на наставникот да ги одреди вредностите во однос на политичка коректност или одредена партија, верување или идеологија. Учениците треба да научат како да ја искористат нивната слобода на размислување и како да ги споделуваат нивните избори со други.

Овие вежби им помагаат на учениците со тоа што ќе ги развијат нивните преговарачки вештини. Тие стануваат свесни за основниот принцип на двонасочност. Тие разбираат дека нашиот избор на вредности е многу поврзан со нашата социјална ситуација и нашите интереси. Во секоја вежба, тоа како учениците дискутираат – мирно и со заемна почит – е од иста важност како што е темата на дебата во која се за или против.

Вежба 2.1. – Игра со сплав

Образовни цели	На учениците им се претставува идеата за вредности. Учениците учат како да ги идентификуваат предрасудите.
Ресурси	Картички со информација за личности.

Процедура

Девет луѓе се изгубени на сплав во морето. Не ја знаат нивната точна позиција. Сплавот е премал за сите луѓе. Четворица од нив мора да се фрлат во морето.

Кои ќе бидат тие и зошто?

Секој ученик добива картичка со информации за личноста која тој или таа треба да го претставува.

Ова не е само играње на улоги туку и идентификување со карактерот преку наоѓањето на причини зошто тој заслужува да преживее повеќе од другите. Тие секогаш мора да користат прво лице – „Јас“. Ситуацијата и што е опасностасе исто така напишани на картичката. Мора да има целосна тишина за првата 10-минутна фаза.

1. Учениците работат во групи од четири до шест ученика.
Секоја група одлучува кој да се спаси според аргументите дадени од секој ученик. За да се зголеми интеракцијата, секоја личност не само што мора да ја брани својата личност туку треба и да напаѓа други личности. Но, мора да се дојде до одлука за дваесет минути.
2. Секоја група ги искажува нивните избори и ги споредува со тие на другите групи.
3. Целиот клас ги идентификува вредностите и предрасудите кои произлегле.

Материјали

Примери за различни личности

35-годишен декоратор, sameц, активен во политичко движење.	Циганин кој штотуку излегол од затвор.
Проститутка заразена од ХИВ.	Старица, вдовица, која патува во родната земја со нејзината заштеда за да го види својот син.
Руски пијанист, татко на две деца.	Скинхед од Англија кој е пијан.
15-годишен тинејџер, добитник на голема литературна награда.	Стар, познат американски играч на безбол.
Амбасадор во Обединетите нации.	Млада мајка која има скршена нога.
Војник	

Вежба 2.2. – Вредносни системи

Образовни цели	Учениците откриваат дека различните вредности се може да бидат извор на конфликт.
Ресурси	Хартија и пенкала, работен лист со список на различни вредности.

Процедура

Листа со 20 вредности, без посебен редослед, се дава на секој ученик: социјален успех, љубов, послушност, сигурност, мир, ред, човечко достоинство, самопочит, еднаквост, почит кон другите, искреност, семејство, солидарност, одговорност, правда, толеранција, слобода, конкуренција, здравје, патриотизам.

1. Учениците работат во парови.
2. Наставникот им вели на учениците да ги групираат вредностите на списокот во три категории. „ Во првата ставете ги тие кои ви се најбитни, во втората најмалку битните, а во третата тие кои не можат да се класифицираат.“ Оваа работа треба да се прави полека и со размислување.
3. Повратната информација се одвива во групи на наизменични парови, со дискусија. Не треба да има хиерархија. Оваа активност не се оценува. Наставникот треба да ја истакне разликата меѓу едноставни идеални вредности и ефективни вредности – тие кои земаат предвид одредено однесување.
4. Замолете ги учениците да ги чуваат списоците со нивните први избори.

Продолжение

1. Учениците формираат групи од три ученика и ги споредуваат нивните системи (список со прв избор) со одговарање на следните прашања:
 - Зошто ја одбрав оваа вредност како најважна?
 - Дали оваа вредност е битна за моето практично однесување?
 - Кои се пречките за нејзина реализација?
 - Кој е мојот главен конфликт?
 - Што можам да направам за да го решам?
 - Кои се индивидуалистичките ставови наспроти вистинските колективни обврски?
2. Учениците ги групираат вредностите во категории, на пример генерална етика или човекови права, практична употреба, општ или социјален успех. Кое групирање изгледа како најзначајно?
Кога е соочен со избор, поединецот може да реагира без размислување или по навика, или да ги бара најдобрите причини за делување. Кога се прашуваме самите кои се најдобрите начини на постигнување цел, ние не мислиме на вредности, туку на која цел треба да се одбере.
3. Овој процес нуди прифатливо решение за сите партии кои се соочени со спротиставени аргументи кога има конфликт на интереси. Иако често сме во искушение да користиме морални услови за да ги одбраниме личните интереси, во прашање се одредени

принципи. Почитта кон индивидуата е принцип, правило кое ги овозможува прифаќањето или одбивањето на категорија на дејствувања.

Најсигурниот критериум за да знаеме дали одредено правило е во духот на почитта кон индивидуата е двонасочноста. Таа не прави да даваме вредност на туѓите интереси исто колку и на нашите.

Во групи, учениците треба да формулираат неколку принципи како што се:

- законите секогаш мора да се почитуваат
- секој има право да го живее животот како што смета дека треба

Тие можат да ги идентификуваат искажаните гледишта и принципите.

Вежба 2.3. Филозофијата на животот

Образовни цели	Учениците разбираат дека вредностите имаат различни практични резултати.
Ресурси	Список на различни начини на живот на постер или на таблата.

Процедура

1. Учениците го оценуваат секој „начин на живот“ со помош на следната скала:
 - 7 – многу ви се допаѓа
 - 6 – ви се допаѓа
 - 5 – малку ви се допаѓа
 - 4 – сеедно ви е
 - 3 – не се грижите за тоа
 - 2 – не ви се допаѓа
 - 1 – воопшто не ви се допаѓа
2. Наставникот им вели на учениците да ги споредуваат нивните оценувања во парови или во групи од 3-4 ученици.

Продолжение

Учениците пишуваат опис на нивниот идеален начин на живот (тие треба да се обидат да го избегнат описот на нивниот сегашен начин на живот). Тие ги откриваат контрадикторностите: дали се совпаѓаат со нивната скала на вредности?

Материјали

(видете ја следната страна)

Различни начини на живот

1. Следните работи се потребни во животот: умереност, интелигенција, балансирање на екстремности, пријателства, самоконтрола, дисциплина, претпазливост, добри манири и почит на одредени традиции.
2. Тоа што е битно во животот се индивидуалната и интелектуалната слобода, индиферентност кон материјалниот и физичкиот свет.
3. Најважните особини се вниманието, љубовта, посветеноста, контролата на своите страсти и интереси, отвореност кон другите. Не треба да им се верува на дрскиот интелект, борбата за моќ и егоизмот.
4. Уживањето во животот е поважно од промена во светот: одбивање на етиката, дисциплината и личната пожртвуваност; потреба за социјализирање но со периоди на самотија.
5. Човек треба да се идентификува со група и да бара пријателство. Социјализацијата и дејствувањето се важни, бидејќи се отфрла медијацијата која е претстава за самотија и материјални интереси. Позитивното емоционално изразување и заедничките задоволства се пожелни.
6. Човек треба да бара голема физичка активност, истражување на светот и практичните сетила, тежнеење кон работа, одбивање на соништата како носталгија, одбивањето на удобност и самозадоволувањето.
7. Деновите одат еден по друг но сите се различни. Нестабилноста и адаптацијата се централни, и човек треба да сака да ужива во секој момент. Сепак, не треба да се биде роб на една идеја.
8. Едноставните задоволства се битни: удобност, пријателство, одмор, добро здравје, одбивање на интензивноста и комплексни задоволства, одбивање на амбицијата и фанатизмот.
9. Отвореноста и приемчивоста се потребни: задоволствата и успесите ќе дојдат самите; чекајте смирено и приемливо.
10. Човек мора да има самоконтрола, но да се биде свесен за влијанието на светот и на човечките ограничувања. Човек мора да е дарешлив, но не утопист, и да оди низ светот со самоконтрола и достоинство.
11. Обмислувањето е важно. Светот е преголем и преагресивен. Внатрешниот живот на душата е најбитен и има приоритет пред јаловиот, мачен свет кој мора да се отфрли.
12. Фокусот е на дејството, извршувањето, предизвикот, градењето: телото, рацете, мускулите се вистинскиот живот. Мудроста, удобноста и релаксацијата мораат да се отфрлат.
13. Човечките суштества постојат за да служат: користењето на другите е за својот личен раст. Напуштете се себеси за светот; бидете скромни, константни, верни, флексибилни. Примајте без прашување, работете за владеење на Доброто.

Глава 3

Запознавање на човековите права

Вовед

Илустрацијата покажува низа предмети кои се познати за децата и младите луѓе. Секој може да се сфати како симбол за човеково право или детско право – шатор (одмор), чадор (заштита), чинија со храна (физички потреби), книга (образование, слобода на мислење), меченце (игра и слободно време), знаме (штитење на човековите права од државата), кутија со прва помош (лекарска грижа), коверт (слобода на комуникација и изразување), куќа (приватност). Глобусот може да ја претставува идејата за заштита на човековите права за секој човек. Симболите се разиграно наредени, еден врз друг, и можеме да ги замислиме како се вртат. На овој начин, тие се поврзани за да формираат целина која значи повеќе од своите делови. Извадете едно делче и целата структура ќе се сруши.

Оваа слика е пример кој покажува колку се моќни навидум едноставните симболи. Наоѓањето симболи за човековите права е вежба која може да се даде на многу млади ученици, а секако и на постарите. Тоа им овозможува да го поврзат личното искуство со човековите права и да го осознаат значењето на човековите права за нивните животи. Неколку од вежбите од оваа глава го следат овој пристап.

Вежбите во оваа глава обработуваат човекови права – главната тематика на образованието за човекови права. Другите глави, како што е таа за вредности [те](#), го истакнуваат учењето преку човековите права – со човековите права како педагошка водилка. Овие вежби се концентрираат на учењето за човекови права:

- познавањето на човекови [те](#) права: учениците познаваат едно или повеќе права и ги разбираат основните принципи;
- читање на човековите права – бавно и внимателно, бидејќи секој збор е важен;
- поврзување на човековите права со секојдневниот живот; учениците ги гледаат нивното лично искуство и потребите преку перспектива на човекови права.

Ова е пристап кој е погоден за ученици од која било возраст.

Неколку вежби се примери за учење преку задачи. Учениците прават постер или ковчег со богатство и создаваат симболи кои претставуваат одредени човекови права. Преку истакнување на креативните вештини на учениците, ваквите вежби се промена од стандардниот пристап заснован на текст.

Сите вежби бараат внимателно размислување на часот. Учениците треба да разберат дека човековите права може да се прекршат и затоа треба да се заштитени со закони и начини на спроведување (полиција, систем на казнување).

Со постарите ученици можно е да се направат понатамошни чекори. Човековите права се основни права, што значи дека ниеден авторитет не може да ни ги гарантира или да ни ги одземе. Учениците треба да знаат за постоењето на основните спогодби за човекови права како што е Европската конвенција за човекови права. Тие треба да разберат дека нашите права имаат граници кои се поставени од правата на другите. Ние треба самите да дознаеме како да го правиме тоа, но ако е потребно законодавците и судиите ќе треба да одлучуваат. Како што покажуваат извештаи од Советот на Европа или невладините организации, и самата држава може да е закана за човековите права. Во ваквите случаи, граѓаните можат да се жалат на нивниот национален Уставен суд или на Европскиот суд на човекови права во Стразбург.

Вежба 3.1. – Постерот со човекови права

Образовни цели	Учениците ги разбираат следните аспекти на човекови права: нивната основна структура (кој ужива човеково право – содржина – средства на спроведување); проблемот со прекршување на човекови права; средства на заштита на човековите права. Учениците ги усовршуваат вештините на читање. Учениците ги развиваат нивните креативни вештини.
Ресурси	Големи листови хартија, хартија со А4 формат во различни бои, фломастери, ножици, лепак, стари списанија и весници, слики и фотографии; текстот од Европската конвенција за човекови права или Универзалната декларација за човекови права.

Процедура

1. Учениците прават групи од четири ученика.
2. Наставникот назначува една статија која претставува човеково право на секоја група. Постарите ученици можат да одлучат која статија сакаат да ја работат и да го објаснат нивниот избор (видете го чекорот 4).
3. Секоја група подготвува постер со човеково право. Постерот се состои од следните делови:
 - a. насловот кој го дава човековото право
 - b. текст од ЕКЧП или УДЧП
 - c. слика која го симболизира човековото право (пр. автомобил може да претставува слобода на движење или затворена врата може да претставува приватност)
 - d. анализа на структурата на човековото право (за напредни класови), однесувајќи се на:
 - личноста која го ужива ова право
 - содржината (што правото заштитува или гарантира)
 - средствата за воспоставување или спроведување³
 - e. симбол (пр. тркало за слобода на движењето или усни за слобода на изразување).
4. Групите ги презентираат постерите и дискутираат за нив на часот.

Продолжение

Постерот може да содржи примери за прекршување на човековото право и како тоа може или треба да се спроведува.

Варијација

Како што е претставено погоре, структурата на постерот може да се варира според старосната група и познавањето на човекови права на учениците. Вежбата може да служи како воведување или како примена.

³ Видете го Ив Ладор, *Наставен прирачник за Европската конвенција за човекови права*, Женева/Стразбург, 1997, стр 53f ([како-Како](#) се создава човеково право?).

Во случај на напредна група, вежбата треба да содржи аспекти како што е типот на човеково право (давање на индивидуална слобода, заштита на еднаквоста, давање социјални права). Овие може да се поврзат со „генерациите“ на човекови права.

Ако се користи само оваа вежба, таа може да доведе до изолиран академски пристап концентрирајќи се на едно човеково право. Затоа се препорачува оваа вежба да се комбинира со други кои се осврнуваат на процесот на човекови права, на пример личното искуство на учениците, проблемите со прекршувањето и имплементирањето на човеково право и дискусија за универзалната природа на човековите права.

Вежба 3.2. Ленти

Образовни цели	Целта на оваа вежба е да се претстави глобална перспектива на нашето заедничко потекло и заеднички дом како вовед во образованието за човекови права. Сите луѓе го делат истото потекло, истата земја и ги имаат истите права без разлика каде живеат или во која ситуација се. Оваа вежба ги визуализира големите цифри за да се поразбирливи за деца.
Забелешка за методот	Оваа вежба се издвојува, бидејќи дава модел на предавање од наставникот, наместо работа во групи.
Ресурси	Две ленти, една 4,8 а друга 6,7 метри, пожелно е и карта на светот или глобус.

Процедура

1. Наставникот им ја покажува лентата со должина од 4.8 метри на учениците и им вели да погодат колку е долга. Кога учениците ќе се согласат дека е 4.8 метри, тој/таа ги прашува колку е тоа во милиметри.
2. 4800 милиметри може да ја симболизира историјата на нашата планета, бидејќи се претпоставува дека е стара 4800 милиони години.
3. Наставникот се враќа на создавањето на планетата и оди низ главните настани во историјата на планетата, а 1 милиметар е 1 милион години. Колку долго се луѓето на оваа планета? Тој/таа им ги покажува последните 2 милиметри и ги споредува со остатокот од лентата. Можеби луѓето не се толку битни? Можеби треба да сме многу внимателни и да се грижиме за планетата на која живееме?
4. Наставникот им кажува на учениците малку за историјата на човекот. Колку што знаеме, луѓето потекнуваат од Африка. На почетокот, сите сме биле Африканци! Тогаш луѓето мигрирале од Африка и наскоро ја населиле целата планета. Денес живееме во многу земји и различни групи, имаме различни јазици и религии, но најпрво сите сме биле исти.
5. Наставникот им ја покажува втората лента на учениците. Колку е долга? Денес сме 6.7 милијарди луѓе на земјата.⁴ Значи 1 милиметар одговара на 1 милион луѓе. Тој/таа ја покажува големината на некои од поголемите земји во светот на лентата. Која е големината на нашата земја? Некои луѓе го делат светот на „наши“ и „странци“. Лентата ни покажува дека поголемиот дел од луѓето се „странци“! Но сите ние ја делиме оваа планета како наш дом и мораме да научиме заедно да живееме на неа. Земјите во светот, преку организацијата Обединети нации одлучија дека иако сме различни и живееме на различни места, сите ги имаме истите права.

Продолжение

Од овој вовед наставникот може да продолжи да дискутира за прашања за животната средина, општо за човековите права, предрасудите и стереотипите (видете ја главата „Поглед кон другите“), географски прашања и меѓународни односи.

⁴ Наставникот треба да ја обнови оваа бројка ако е потребно и да ја адаптира должината на лентата; во моментот кога се печатеше оваа книга (2008) 6.7 милијарди беше точната бројка.

Вежба 3.3. – Дрвото на човекови права

Образовни цели	Учениците создаваат концептуална рамка за оцена на човековите права.
Ресурси	Фломастери, големи листови хартија за на сид.

Процедура

1. Наставникот ги дели учениците на мали групи од три до пет луѓе.
2. Тој /таа им вели да нацртаат убаво дрво и да го крстат „нашето дрво на човекови права“. Покрај дното на стеблото треба да напишаат „човекови права“.
3. Потоа дрвото треба да има главни гранки со некои од клучните концепти кои учениците сметаат дека се или треба да бидат вклучени во човековите права. Покрај овие главни гранки може да има неколку помали гранки со работи кои учениците сметаат дека се поврзани со главните гранки.
4. По определено време групите го ставаат нивниот цртеж на сидот и го објаснуваат тоа што го напишале. Овие постери можат одредено време да се остават на сидот. Тие можат да бидат декорации и да се користат повторно на други часови.

Продолжение

Откако ќе се обработат идеите на учениците за човекови права, може да се премине на подетално учење на човековите права или правата на децата и да се дознае до кој степен постоечките права кореспондираат со тоа што го напишале учениците.

Вежба 3.4. – Возење со воздушен балон

Образовни цели	Учениците стануваат свесни за универзалните вредности во човековите права. Тие разбираат дека некои човекови права се намерно вклучени во други но, во системот на човекови права, значи дали одредени човекови права се заштитени или не. Учениците разбираат дека човековите права се неотуѓиви и дека арбитражното укинување на човековите права се граничи со диктатура.
Забелешка за употребата	Оваа игра може да се користи како вовед на почетокот на лекцијата за човекови права или како преносна вежба на крајот.
Ресурси	Фломастери и хартија, по можност големи листови за на сид; список на правата кои треба да се приоритетни/исфрлени.

Процедура

1. Наставниците раководат со играта. Учениците формираат групи од 5-6 ученици. Секоја група добива постер и фломастери. Учениците цртаат воздушен балон над океанот или друг пејзаж. Песочните вреќи кои ги симболизираат десетте човекови права се закачени на постерот (видете го списокот подолу).
2. Сега почнува играта. Учениците треба да се замислат себеси како патуваат со „балонот на човекови права“. Балонот почнува да паѓа и патниците треба да фрлат една песочна вреќа за да избегнат несреќа.
Задачата на учениците е да ги приоритизираат човековите права претставени од песочните вреќи. Тие ќе користат критериуми како следните. Дали едно право се содржи во друго? Дали едно право е од посебно значење за демократијата или нашите лични потреби?
3. Но, балонот паѓа повеќе и повеќе и мора да се исфрлат повеќе вреќи со редовен интервал. Учениците мораат да фрлат повеќе песочни вреќи. Откако ќе се фрлат четири или пет вреќи балонот безбедно слетува на земјата.
4. Размислување во пленарната рунда. Секоја група го презентира нивниот список на класот/групата и ги објаснува нивните приоритети. Потоа списоците можат да се споредат. Дали има многу разлики? Исто така треба да има испитување за работата во групите. Дали согласувањето било тешко? Дали било тешко давањето приоритет на некои човекови права на сметка на други? Се надеваме дека ќе има согласување дека сите човекови права на списокот се важни но луѓето имаат различни приоритети во бирањето.
Во функционален устав, укинувањето на кои било од овие права би предизвикало сериозна штета на демократијата. Човековите права се природни права и затоа се неотуѓиви. Возењето со балон беше симулација на ситуација која се надеваме дека никогаш нема да се случи – владеење на некој диктатор.
Ако учениците ги испитуваат правилата на играта поради овие основи, тогаш се постигнала целта на учење.
Има можност да се продолжи размислувањето преку испитување кои од овие права се вклучени во уставот на земјата, и како се заштитени овие права.

Продолжение

Кога вежбата се прави со помлади ученици, песочните вреќи – правата – треба да се сменат со предмети кои се попознати за учениците, на пр. „слободни избори“ може да се замени со „играчки“. Во размислувањето, овие предмети можат да се поврзат со правата на децата.

Материјали

Информација

Песочните вреќи на балонот се состојат од следните права:

- слободни избори
- слобода на имотност
- еднаквост на мажи и жени
- чиста и здрава природна средина
- пристап до здрава храна и чиста вода
- право на образување
- слобода на мислење, свест и религија
- облека и домови за сите граѓани
- приватен живот без вмешување
- слобода на движење.

Вежба 3.5. – Барања и потреби

Образовни цели	Учениците ја разбираат разликата меѓу нештата кои што ги сакаат и тоа што навистина им треба.
Ресурси	Хартија, пенкала и ножици.

Процедура

1. Наставникот им вели на учениците да ги нацртаат нештата што мислат дека им требаат на хартија (наставникот може да ги подготви листовите пред часот или да им даде на учениците сами да ги сечат) Тие можат да направат околу 8-10 цртежи.
2. Кога ќе заврши цртањето, наставникот ги дели учениците по групи.
3. Потоа секоја група треба да се согласи да остави само пет од цртежите. Треба да се остават само петте најбитни нешта. Потоа групите објаснуваат што тие одбрале. Дали сите одбрале исто?

Продолжение

Наставникот поставува жица низ училницата и закачува одреден број на цртежи на жицата. Тој/таа дискутира со класот кои цртежи можат да се тргнат, работи кои навистина не им требаат. На крајот треба да има само пет цртежи на жицата. Дали учениците можат да се согласат кои пет?

Вежба 3.6. – Ковчегот со богатство

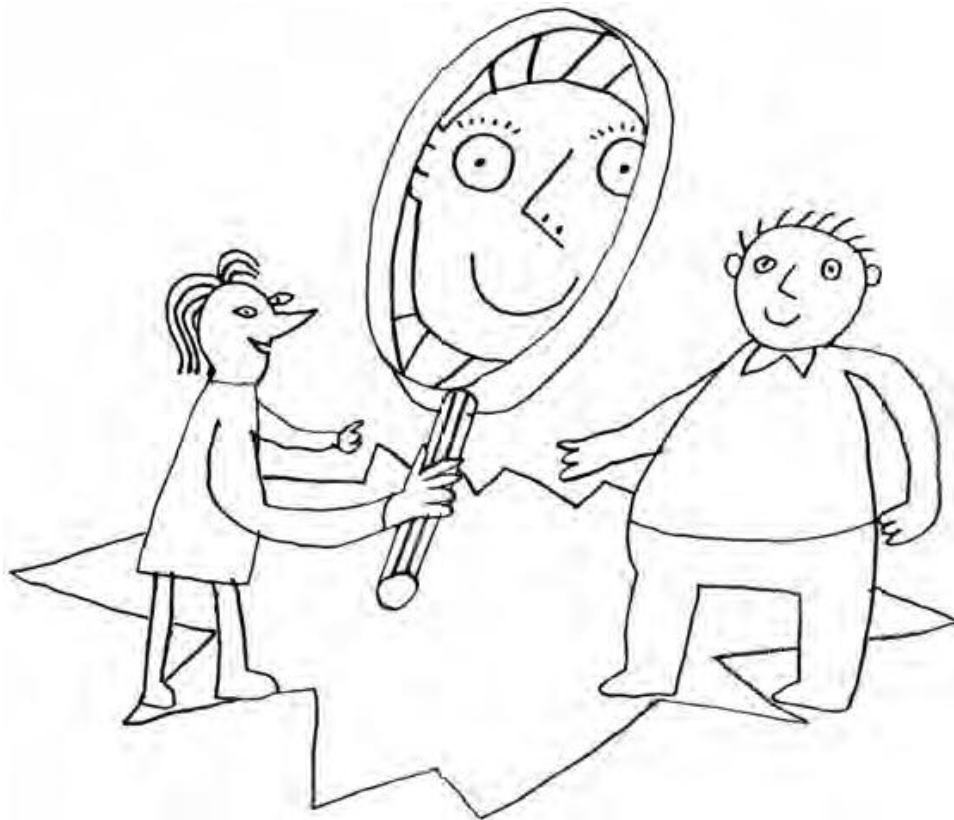
Образовни цели	Оваа вежба е за деца под шест години. Тие сфаќаат дека децата имаат права, сфаќаат дека таквите права постојат и важно е да се почитуваат.
Ресурси	Ковчегот со богатство е многу убава кутија која учениците ја украсиле и наполниле самите (со текстови од весници, пиктограми од УНИЦЕФ кои ги прикажуваат детските права, кукли и други предмети).

Процедура

1. На почетокот, кутијата содржи:
 - Два пиктограми кои ги претставуваат правата на еднаквост и правото на помош кон луѓето со посебни физички или психички потреби;
 - две кукли кои ги претставуваат децата од Гватемала.
2. Со собирањето на предмети кои ги претставуваат правата на децата и ставањето во ковчегот, учениците ја сфаќаат важноста на овие права. Проектот со кутијата треба да се продолжи до крајот на основното образование.
3. Покрај големиот ковчег со богатство, секој ученик има свој мал ковчег со богатство.

Глава 4

Поглед кон другите

Вовед

Сликата ни прикажува едно девојче кое гледа момче преку лупа. Сликата која ја создава лупата е слична но не идентична со момчето во реалноста. Момчето не знае како изгледа сликата од него. Можеби е погрешна или вистинита, дури подетално покажувајќи го момчето отколку што тоа мисли или би сакало да покаже. Тие и двајцата се насмеани, така што разликата меѓу перцепцијата и реалноста изгледа дека не претставува проблем. Девојчето се смее на сликата, не на самото момче.

Сите ние ги насочуваме нашите „лупи“ кон другите луѓе и ги зачувуваме нивните слики во нашиот мозок. Им судиме на луѓето според овие ментални слики. Тие се суровиот материјал од кој ги создаваме стереотипите. Сите ние се служиме со такви поедноставувања на комплексниот свет кој никој од нас не може да го разбере целосно. Ако стереотипите се претворат во предрасуди, посебно негативни, тие можат да создадат нарушувања и непријателство во општеството.

Вежбите во оваа глава им помагаат на учениците да станат свесни за нивните перцепции и предрасуди кон другите, да размислуваат критички кон нив и да ги исправат ако е потребно. Затоа оваа глава се концентрира на социјалната димензија, на демократијата и човековите права. Нашите заеднички перцепции, предрасуди и начините на меѓусебна интеракција ја

даваат основата врз која демократијата и човековите права треба да се засноваат. Не е доволно само да се постават демократијата и човековите права како принципи на власта и уставот; нивните социјални и културолошки корени се подеднакво важни.

Општо земено, учениците треба да ја разберат функцијата на стереотипите во намалувањето на комплексноста на нашите општества и светот во кој живееме. Тие, исто така, треба да разберат дека стереотипите можат да бидат опасни, сеејќи го семето на непријателство во општеството. Ова може да се случи посебно кога среќаваме луѓе кои се странци и ни предизвикуваат чувство на страв. Образованието им помага на луѓето да ги идентификуваат предрасудите и погрешните стереотипи и да ги исправат.

Постарите ученици, исто така, можат да разберат дека нашите перцепции и предрасуди придонесуваат за култура која или ги поддржува демократијата и човековите права или ги потценува. Буквално, демократијата почнува од мене и од тебе.

Вежба 4.1. – Сите поинакви, сите еднакви

Образовни цели	Учениците учат како да се запознаат и прифатат едни со други во група. Учениците откриваат што им е заедничко, а не биле свесни за тоа. Учениците ги осознаваат ставовите и практиката поврзана со разликите.
Ресурси	Креда или лента за правење линија на земјата.

Процедура

1. Наставникот кажува низа на карактеристики една по една. Како што ги кажува, учениците кои ќе ја познаат карактеристиката кај себе ја поминуваат линијата.

Примери: сите оние кои...

- носат фармерки
- имаат сини очи
- се постари
- посетиле други земји во Европа
- редовно читаат весник
- биле изложени на дискриминација
- имаат хомосексуални пријатели/ки
- имаат предрасуди, итн.

Може да се побара од учениците да предложат карактеристики, но наставникот треба да биде свесен за чувствителните теми.

2. Учениците ги дискутираат следните проблеми:
 - Дали сте биле во група со некој со кој сте мислеле дека немате ништо заедничко?
 - Како се чувствувате кога сте дел од голема група?
 - Како се чувствувате кога сте сами?

Варијација

Кога ќе се спомене карактеристика, учениците прават групи на часот составени од луѓе со исти карактеристики. Тие кратко седат заедно за да дискутираат за тоа што им е заедничко. Тоа што го кажуваат се однесува на пример, на склоностите и однесувањето.

Вежба 4.2. – Различност

Образовни цели	Учениците ја искусуваат различноста и разбираат дека различноста е вкоренета во социјалните структури. Искуството со различноста е најбитно во адолесценцијата. Младите луѓе сакаат да привлечат внимание, да се признаени од возрасните и почитувани од другите луѓе. Важен аспект во формирањето на идентитет во адолесценцијата е одвоеноста од возрасните, посебно родителите. Учениците разбираат дека има толку многу биолошки разлики што никој не може да ги идентификува сите. На пример, невозможно е да се рече дека еден вид на интелигенција е супериорен во однос на друг. Разликите меѓу луѓето кои се битни се вкоренети во општеството – на пример со вредностите, социјалниот статус или социјалните промени. Во класовите во кои има ученици што припаѓаат на малцинства, добра можност е за овие ученици да ги покажат разликите на недискриминачки начин.
Ресурси	Голем лист хартија.

Процедура

1. Наставникот набројува колку што е можно повеќе разлики меѓу луѓето на голем лист хартија.
2. Класот се дели на четири групи. Секој тим набројува одреден тип на разлика:
 - физиолошки разлики
 - психолошки разлики
 - социјални разлики
 - културолошки разлики.
3. Испитување: учениците размислуваат за разликите меѓу луѓето:
 - „Сфаќам дека знам за...
 - ...но научив дека...
 - Моето најголемо изненадување беше...“

Продолжение

Наставникот објаснува зошто човечките суштества се и слични и различни.

Учениците пишуваат замислени две ситуации во кои тешко е да се воочат разликите. Ова може да се дискутира со целиот клас.

Вежба 4.3. – Вистина и лага

Образовни цели	Учениците стануваат свесни за стереотипите во нивните умови и критички размислуваат за нив. Тие разбираат дека поедноставувањата и стереотипите ни помагаат да се справиме со комплексноста на светот во кој живееме. Учениците ја развиваат нивната способност да расудуваат и прават одлуки. Со правењето така, тие се мотивирани да развијат критички став.
Ресурси	Во училницата треба да се тргнат клупите и столчињата. Се одредуваат места за „вистина“ и „лага“ во спротивните агли од училницата.

Процедура

1. Учениците стојат во средината на собата. Наставникот чита низа вистинити или лажни искази за жените, мажите, различни националности итн.
Реагирајќи на секој исказ, учениците одат во еден агол или во друг во зависност од тоа што сметаат дека е вистина или лага.
Учениците кои немаат мислење остануваат во средината.
2. Наставникот ги поканува учениците да ги објаснат нивните избори.
Наставникот го дава вистинскиот одговор. Битно е овој чекор никогаш да не се испушта.
3. Учениците одговараат на информациите на наставникот. Наставникот ги мотивира да објаснат како ги гледале другите, посебно ако овие перцепции се покажале како невивинити.

Продолжение

Учениците го анализираат начинот на кој медиумите се справуваат со проблемите поврзани со малцинствата, полот, насилството, итн. Тие ги идентификуваат примерите за стереотипи, предрасуди, површност или темелно и истражувачко новинарство. Учениците се обидуваат да ја исправат информацијата која сметаат дека е погрешна или нецелосна.

Вежба 4.4. – Први впечатоци

Образовни цели	Учениците се способни да ги идентификуваат стереотипите и да станат свесни за различноста на впечатоци и перцепции кои луѓето ги имаат едни за други. Учениците практикуваат активно слушање и ја учат почитта кон другите.
Ресурси	Фотографии од луѓе кои можат да предизвикаат различни реакции кај учениците се лепат на голем лист хартија (наставникот треба да одбере различни ликови во однос на возраст, култура, етничка група, итн.)

Процедура

1. Учениците прават круг. Наставникот дава лист на секој ученик.
2. Наставникот им вели на учениците да ја погледнат нивната фотографија:
 - „Јас гледам...“
 - „Јас мислам...“
 - „Јас чувствувам...“
3. Учениците ги пишуваат нивните први впечатоци на дното на страницата. Тие го виткаат дното на страницата за да го сокријат текстот и ја подаваат на ученикот кој е лево од нив.
4. Ова продолжува се додека листовите не поминат цел круг.
5. Учениците ги споредуваат нивните први впечатоци:
 - На кој начин вашите први впечатоци беа слични или различни?
 - Што ви дојде на памет при вашиот прв впечаток?
 - Кои аспекти не ги забележивте и зошто?
 - Што ви покажа оваа активност за себеси?

Продолжение

Оваа вежба може да се направи со многу малку фотографии, или само една фотографија или етнографски видеоклип. Може да се побара од секој ученик да ги запише неговите импресии на парче хартија.

Наставникот може да даде информации за други култури: храна, музика, семејна структура, итн.

Вежба 4.5. – Сите имаме предрасуди

Образовни цели	Во оваа вежба, учениците ги испитуваат стереотипите и предрасудите за другите луѓе и малцинствата. Тие ги откриваат перцепциите за различните малцинства. Учениците стануваат свесни за нивните граници на толеранција и нивниот конфронтационен вредносен систем. Учениците се обучуваат да ги развијат вештините на активно слушање при барањето на договор.
Ресурси	Една копија од листот за активност (сценариото) за секој ученик.

Процедура

1. Секој ученик добива копија од сценариото и ја чита во тишина.
2. Секоја личност одбира три луѓе со кои би сакал/а да патува и уште три со кои не би сакала да патува.
3. Учениците прават групи од четири ученика.
 - Тие ги споредуваат нивните индивидуални избори и причините за тие избори.
 - Тие се обидуваат да се согласат за листа со три личности со кои би/не би патувале.
 - Тие избираат говорник за нивната група.
4. Секоја група ја презентира листата на сакани и несакани придружници на целиот клас, заедно со причините за нивните избори.
5. Наставникот ги мотивира за слободна дискусија за искуствата, на пример:
 - Кои беа одлучувачките фактори?
 - Ако групата не се согласила за листата на личности, зошто не?
 - Кои стереотипи ги прикажува листата на патници?
 - Од каде доаѓаат овие претстави?
 - Како би се чувствувале вие ако никој не сака да се вози со вас?

Продолжение

Листата може да се адаптира во зависност од староста на учениците и социјалното потекло, но треба да вклучува луѓе кои претставуваат малцинства кои јасно се препознаваат на прв поглед и други кои не.

Исто така, малцинствата и дискриминацијата можат да се изучуваат преку литературата или историјата.

Материјали

(видете ја следната страна)

Сценариото

Само што почнавте долго патување со воз кое ќе трае неколку дена. Го делите купето со тројца други луѓе.

Со кои од следните патници би сакале да го делите купето?

Со кои од патниците не би сакале да го делите купето?

- дебел швајцарски банкар
- италијански ди-џеј кој се дрогира
- Африканец кој продава егзотични артикли
- циганин кој штотуку излегол од затвор
- германска рок пејачка, феминистка
- хомосексуален странски студент
- млада романска жена со мало дете
- англиски скинхед кој е пијан
- проститутка со ХИВ
- многу сиромашен бегалец
- вооружен странски војник
- млада жена која зборува само француски.

Вежба 4.6. – Сите сме еднакви, но некои се поеднакви од другите

Образовни цели	Учениците ги идентификуваат и анализираат причините и мотивите за дискриминирање на другите. Оваа вежба се концентрира на тоа како социо-економските фактори влијаат на шансите за социјален успех.
Ресурси	Големи и дебели листови на хартија и маркери.

Процедура

1. Наставникот ги дели учениците на групи со не повеќе од шест ученика. Групите мора да се направени од парен број на ученици. Секоја група добива лист хартија и маркер.
2. Тој/таа им вели на половина од групите да нацртаат карикатура на социјален победник, другата половина на социјален губитник.
3. Тој/таа им вели на групите да ги набројат карактеристиките на нивниот модел: социо-економско ниво, професија, пол, етничка група, слободни активности, избор на облекување, основни гледишта, начин на живот, тип на дом, потрошувачки навики.
4. Наставникот им вели на групите да ги разменат нивните цртежи и да ги толкуваат.
5. Цртежите се закачуваат на ѕидот. Секоја група треба да го толкува цртежот кој го добила пред целиот клас.
6. „Уметниците“ коментираат за нивните намери. Со размена на идеите зад цртежите и ефектот на цртежите врз гледачот, се очекува учениците да ги допрат следните прашања:
 - Кои се главните карактеристики на успехот?
 - Кои се главните карактеристики на неуспехот?
 - Кои се факторите кои прават разлика меѓу „победници“ и „губитници“?
 - Дали луѓето кои се претставени се од одредени групи?
 - Дали сите луѓе имаат исти можности за успех, без разлика на нивното социјално потекло?

Продолжение

Кои се причините за дискриминација и исклучување на луѓето кои се поинакви поради нивната култура, потекло, сексуално однесување, јазик, итн?

Кои се причините за нееднаквоста меѓу луѓето? Дали еднаквоста е возможна и пожелна, или не?

Вежба 4.7. – Туристи

Образовни цели	Ова играње на улоги симулира судир на култури и им овозможува на учениците да ги набљудуваат стереотипите кои ги внесуваат во играта. Ќе им помогне на учениците да станат свесни за можни конфликти во ваквите ситуации. Вежбата прави учениците да ги менуваат нивните перспективи, со „влегувањето во туѓа кожа“. Учениците ги развиваат нивните комуникациски вештини.
Ресурси	Парче хартија или картон, маркери во боја; ако е возможно, некоја туристичка опрема, на пр. камера.

Процедура

Забелешка за методот

Идеален аранжман би било да се работи со два различни класа, секој со наставник како нивен лидер. Улогата на двата наставници е да ги потсетат учениците на упатствата и карактеристиките на одредените групи: „туристите“ и „Х-овите“ (иксовите).

1. Двете групи се среќаваат во нивни училници. Имаат 15 минути да направат контекст во кој ќе се одвива дејството и да ги подготват нивните улоги.
Туристите пишуваат информации за својата земја, ги развиваат нивните очекувања за патувањето и ја подготвуваат опремата за патувањето, на пр. камера, мобилен телефон, странски валути. Ако нема вистински предмети, тие може да се симболични со цртежи.
„Х-овите“ ја одредуваат нивната култура: семејна структура, економија, видови на занаети, облека и домови. „Х-овите“ мора да се колку што е можно „попримитивни“. Самите си го даваат името.
Културолошките елементи мора да се хомогени. Тие исто така можат да бидат симболизирани со цртежи.
2. Оваа активност може да се направи на следниот час.
Двајца туристи, додека купуваат сувенири и прават фотографии, среќаваат членови на „Х-овите“.
Тие се враќаат во групата и го пренесуваат своето искуство. Тие опишуваат што забележале кај чудната култура на „Х-овите“.
„Х-овите“ ги споделуваат нивните импресии од среќавањето на туристите, изнесувајќи го своето мислење за ставот на туристите.
3. Туристите прават инвазија на земјата на „Х-овите“, кои не сакаат да го сменат примитивниот начин на живот.
4. Двете групи се среќаваат за повратна информација:
 - Како се чувствуваат туристите?
 - Како се чувствуваат „Х-овите“?
 - Што мислат туристите за „Х-овите“?
 - Што тие мислат за нив?
 - Туристите објаснуваат што им било непригодно во однесувањето на „Х-овите“.
 - „Х-овите“ го прават истото.

- Според туристите, што можеле да направат „X-овите“ за контактот да бил полесен?
- Според „X-овите“, што можеле да направат туристите за да се помалку вознемирувачки?
- Ако би морале да се вратите во земјата на „X-овите“, што би требало да знаете за да се однесувате соодветно?

Продолжение

Учениците ги интервјуираат членовите на нивната заедница кои посетиле други земји или ги покануваат да дојдат на час, за да го споделат искуството при запознавање на луѓе со друго културолошко потекло.

Варијација

Учениците замислуваат идеално општество и ги забележуваат значајните промени во споредба со нивната култура.

Вежба 4.8. – Глобинго: „Едно човечко суштество е дел од целиот свет“

Образовни цели	Целта на оваа игра е да се покаже дека едно човечко суштество е дел од целиот свет.
Ресурси	Ливчиња за бинго за секој ученик. Лист со прашања. Прашања за групна дискусија.

Процедура

1. Учениците ги пополнуваат квадратчињата во зависност од поставените прашања. Секое квадратче има две линии, една за име, друга за држава. Тие треба да се обидат за секое квадратче да го најдат името на еден од соучениците и името на државата која одговара.
Има многу различни прашања кои може да се постават. Обично би ви требале од А до Ј, но можете да додадете други, иако учениците можат да го искористат името на соученикот само еднаш. Инаку ќе треба да пречкртаат едно квадратче и нема да можат да добијат „бинго“ во тој ред.
2. После играта, може да има групна дискусија. Учениците ќе дознаат дека миграцијата е нешто нормално во скоро секое семејство и нација. Тие ќе зборуваат за глобалната ситуација и светот како мрежа.

Материјали за наставници

Прашања: најдете ученик во просторијата кој...

- патувал во странство
- има другарче за допишување од друга земја
- учи странски јазик
- има роднини во странство
- сака странска музика
- му помогнал на посетител од странство
- сака да јаде храна од странски земји
- живее во дом каде се зборува повеќе од еден јазик
- има роднини кои се родени во друга земја
- видел некоја статија за странска држава во скоро време
- скоро зборувал со некој кој живеел во странство
- научил нешто за странска земја од телевизијата.

Прашања за групна дискусија

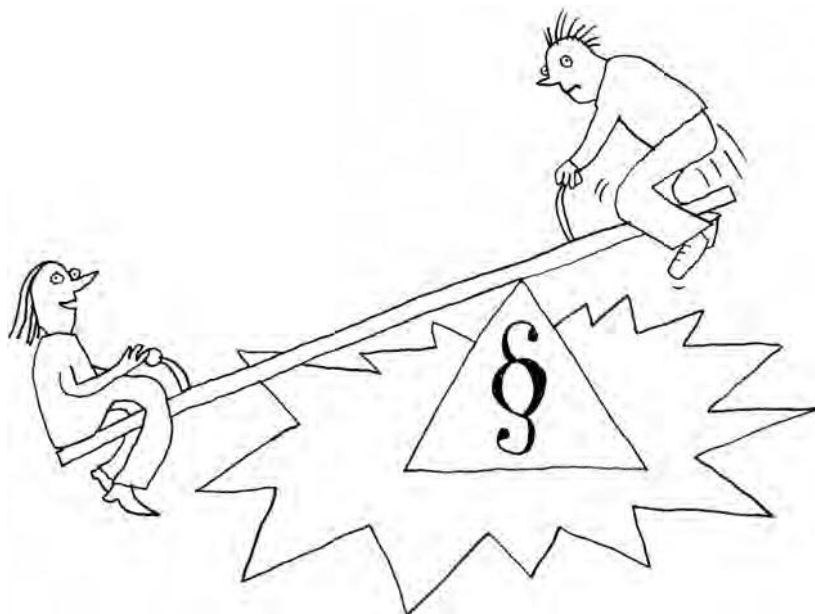
1. Што научивте едни за други во овој процес?
2. Што беше најизненадувачкото нешто што го дознавте за вашите соученици?
3. Што ви покажува оваа игра за нашиот свет?

Материјали за ученици: Ливчиња за бинго

А Име: _____ Држава: _____	Б Име: _____ Држава: _____	В Име: _____ Држава: _____	Г Име: _____ Држава: _____
Д Име: _____ Држава: _____	Ѓ Име: _____ Држава: _____	Е Име: _____ Држава: _____	Ж Име: _____ Држава: _____
З Име: _____ Држава: _____	С Име: _____ Држава: _____	И Име: _____ Држава: _____	Ј Име: _____ Држава: _____

Глава 5

Спроведување на правдата на дело

Вовед

Сликата прикажува момче и девојче на нишалка. Потпората која ја држи нишалката не е на средината, па затоа девојчето има подолг лост а момчето пократок. Со тоа девојчето доминира во играта и изгледа дека ужива во тоа. Момчето, кое има несреќен израз на лицето, се обидува да се спушти, но се труди попусто. Ваквите ситуации често водат до караница и конфликт. Потпората во средина го носи симболот на параграф кој упатува на законот.

Сликата може да се протолкува на различни начини и создава интересни прашања. Моќностите на момчето и девојчето се нееднакви, а ова се однесува на проблемот со половата нееднаквост. Изненадувачки, девојчето е тоа кое го има „подолгиот крај“ на стапчето. Можеби девојчето мами, што значи дека го прекршила законот, или пак ужива во предноста дадена од законот како компензација за дискриминацијата на жените во минатото. Тогаш дали е ова фер игра? Дали еднаквоста секогаш е праведна? Чии човекови права се штитат со законот? Дали нечии човекови права се прекршени – и од кого?

Симболот отвора понатамошна перспектива. Кој ги направил правилата на оваа игра? Официјалниот симбол на законот се однесува на државата и владеење на законот. Државата може да се состои од институции кои ја делат моќта и меѓусебно се контролираат со систем на проверки и рамнотежи – собранието, владата и правните судови. Таа може да биде водена од добронамерен или деспотски автократ. Законите се пресудни, бидејќи тие ги претвораат човековите права во граѓански права за граѓаните на една држава. Затоа законите ги заштитуваат човековите права ако тие се прекршени. Сепак, како што покажува сликата, човековите права можат да се прекршат од сограѓаните, а дури и од неправеден закон.

Алтернативно, законот мора да направи рамнотежа меѓу правата на индивидуалните граѓани и да ги одреди границите на индивидуалните човекови права за да се заштитат на правата на другите.

Вежбите во оваа глава се осврнуваат на овие проблеми со праведноста и правдата. Учениците ќе сфатат дека правдата е пресудна за мирот и безбедноста во општеството.

Вежба 5.1. – Не е фер

Образовни цели	Учениците стануваат свесни за нивните концепти за правдата и неправдата.
Ресурси	Општествени науки, јазици.

Процедура

Учениците работат во парови.

1. Наставникот му кажува на секој пар да одбере фотографија.
2. Наставникот им вели на учениците да ја опишат ситуацијата како што тие ја разбираат:
 - „Можам да видам...“ (фактички опис)
 - „Чувствувам дека...“ (емотивна реакција)
 - „Ме тера да помислам на...“ (асоцијации, идеи)

Потоа наставникот им вели да ги класифицираат сликите во три категории:

- Сликите прикажуваат ситуација која е праведна.
 - Сликите го прикажуваат спротивното, еден пример за неправда.
 - Учениците не се сигурни како да ги класифицираат сликите.
3. Паровите формираат групи од четири ученика. Секој пар ја објаснува сликата на другиот пар и треба да ги убеди во расудувањето кое тие го направиле. Сликите со коментарите од групите се прикажуваат во училницата. Секој ученик треба да има време да ги проучи изложбите.
 4. Пленарна сесија:
 - Кои видови на ситуации се опишани како праведни – или неправедни?
 - Беше тешко да се донесе одлука за некои од прикажаните ситуации. Зошто?
 - Кои услови создаваат неправда?
 - Како можат да се променат овие неправедни ситуации?

Продолжение

Учениците формираат неколку групи. Секоја група бира пример за неправда и се занимава со последното прашање: Како може да се надмине оваа форма на неправда?

Прво, тие можат да ги идентификуваат човековите права кои се прекршени во случајот кој се дискутира. Второ, тие можат да бараат начини за заштита и спроведување на човековите права.

Вежба 5.2. – Исклучок

Образовни цели	На учениците им се претставува темата за дискриминација.
Ресурси	Различен број на налепници во боја и една бела налепница.

Процедура

Учениците работат во парови.

1. Наставникот прикачува налепница на челото на секој ученик. Учениците не смеат да знаат која боја ја имаат. Затоа тие треба да ги затворат очите кога ќе ги добиваат налепниците.
2. Учениците ги отвораат очите. Секој ученик треба да ги најде членовите на неговата група, а тие се формираат со боите.
3. Пленарна рунда и размислување. Се предложуваат прашања и информации како следните:
 - Како се чувствувавте кога ја сретнавте првата личност со иста налепница како вашата?
 - Како се чувствуваше личноста со едната бела налепница?
 - Дали се обидовте да си помогнете во вашата група?
 - Како може да се интегрира личноста со белата налепница?
4. Вежбата може да служи како воведување на учениците во односите меѓу малцинските и мнозинските групи во општеството:
 - Кои се исклучоците, исклучените во општеството?
 - Дали тоа да се биде исклучок или маргинален може да биде личен избор?

Продолжение

Оваа вежба може да се продолжи со тоа што една група ќе добие предности. Можно е учениците да се повеќе вклучени, но овој аранжман може исто така да создаде стрес и непријателство. Наставникот треба добро да го познава класот и да биде подготвен соодветно да реагира.

Вежба 5.3. – Сложувалка

Образовни цели	Играта симулира искуство со неправеден третман. Учениците стануваат свесни за нивните реакции на неправедниот третман, кои се засновани на етничките принципи за правдата. Правдата е основна категорија на човековите права. Учениците ја сфаќаат важноста на солидарноста и соработката при надминување на неправдата.
Ресурси	Пликови со едноставни сложувалки, или слики кои се исечени на неколку парчиња.

Процедура

1. Подготовка: треба да има сложувалка за секоја група од 3-4 ученика во класот. Наставниците можат да користат едноставни готови сложувалки или да подготват сложувалки со сечење на слики (пр. разгледници или реклами) на неколку парчиња. Секоја сложувалка треба да се стави во плик. По можност, треба да се стави целосната слика на пликот. Наставникот зема дел од едни сложувалки и ги разменува деловите со други сложувалки. Неколку сложувалки треба да се целосни.
2. Учениците прават групи од околу четири ученика. Наставникот назначува специфична задача на секој член од тимот:
 - ученик одговорен за времето и ресурсите
 - арбитратор кој спречува конфликти и внимава упатствата да се извршат правилно
 - ученик кој го има дупликатот на завршената сложувалка
 - ученик кој ја извршува задачата.

Наставникот дава плик на секоја група заедно со задачата - да ја решат сложувалката во (тесно) определен временски период. Учениците брзо ќе откријат дали нивната сложувалка е во ред и дали можат да добијат поддршка од другите групи.

3. Играта создава јасни победници и губитници. Во зависност од старосната група и реакцијата од учениците, прашањата како што се следните можат да служат за артикулација и евалуација на искуството со позитивната или негативната дискриминација:
 - Како се чувствувавте кога дознавте дека групите имаат различен материјал?
 - Како ќе се чувствувавте ако бевте во различна група?
 - Како се чувствувавте како дел од група која имаше премалку/премногу материјал?
 - Каков начин на однесување помогна или не помогна за успехот на групата?

Продолжение

Учениците се мотивираат да дискутираат за вистински ситуации во кои луѓето немаат еднаков пристап кон важни ресурси (пр. расположливо време, работа, пари, моќ).

Вежба 5.4. – Улогата на законот

Образовни цели	Античките филозофи се повикувале на различни вредности при одредување на улогата на законот. Различните вредности се поврзани со различни социјални и политички системи. Теоријата создава рамка за разгледување на секојдневното искуство, во која нашите вредности се водени од нашите интереси. Учениците се охрабруваат да направат намерни избори на вредности во рамките на човековите права, да ги изнесат за споредба и дискусија и да се држат до нив во секојдневниот живот.
Ресурси	Различни концепти за улогата на законот се запишуваат на голем лист хартија и се прикачуваат на сидот (видете М 1 во делот за материјали).

Процедура

1. Учениците прават групи од 3-4 ученика и добиваат листови со список на правила на однесување (видете М 2 во делот за материјали).
2. Секоја група треба да ги поврзе правилата на однесување со основниот концепт на законот (10 минути).
3. Групите ги проверуваат резултатите.
4. Учениците го одбираат концептот со кој најмногу се согласуваат.
5. Учениците го одбираат концептот со кој најмалку се согласуваат.

Продолжение

Размислување на часот:

- Дали правилата кои ги применувате во вашиот живот одговараат со вашиот избор?
- Дали знаете правила кои спаѓаат во опциите кои ги отфрливте? Дали сте им се спротиставиле? Зошто? Што сте направиле?

Размислување во писмена форма:

- Кон кој концепт на законот најмногу се придржувате и зошто?
- Дадете пет правила од секојдневниот живот кон кои се придржувате.

Материјали

(видете ја следната страна)

М 1: Основни концепти на законот:

1. Целта на законот е да ги спречи индивидуите да ги прекршат правата на другите луѓе (Аристотел).
2. Целта на законот е на секоја личност да ѝ се даде тоа што заслужува (Аристотел).
3. Целта на законот е да се создаде совршено општество (Платон).
4. Законот служи за да се спречи штетата направена преку неправда врз индивидуите (Глаукон).
5. Законот треба да служи за да ги зачува интересите на тие што владеат (Трасимах).
6. Улогата на законот е да го одржи социјалниот мир преку обезбедување на благосостојбата за сите и да ја спроведе праксата на тоа што е корисно за општеството (Протагора).
7. Целта на законот е да ги заштити најслабите.

М 2: Правила

1. Луѓето кои ги брутализираше нивните деца ќе бидат притворени.
2. Државата ќе им гарантира приход за преживување на невработените.
3. Приоритетот за работни места ќе го имаат учениците кои имаат најдобри оценки.
4. Сите работници треба да дадат нешто од нивната заработка како поддршка за потребите на невработените.
5. Секое дејство од една личност што создава штета на друга личност го обврзува сторителот да надомести за неговото дејство.
6. Наставниците треба да се осигурат дека учениците знаат дека законите во нашето општество, како најдобри закони, не смеат да се прекршат.
7. Секоја личност која демонстрира спротиставеност на организацијата на општеството ќе биде упатен во центар за реедукација.
8. Само активностите кои се одобрени од државата, а се за благосостојбата на сите се дозволени.
9. Само тие што плаќаат данок имаат право да гласаат.
10. Сите млади луѓе мораат да припаѓаат на државни организации, за да можат да се активираат во корисна работа.
11. Компаниите треба да постават незагадувачки филтри на оџаците.
12. Никој не смее да шири идеи кои не се признаени од владата како валидни.
13. Државата има право да направи експропријација ако тоа е потребно за јавниот интерес.
14. Директорите на компании имаат право да организираат приватни безбедносни служби.
15. Забрането е да се влезе во домот на која било личност без нејзина дозвола.

Вежба 5.5. – Перспективи за правдата

Образовни цели	Учениците разбираат дека може да има различни перспективи за проблемите во правдата. Учениците создаваат разбирање за балансот меѓу правата и должностите.
Ресурси	Работни листови со перспектива А или Б.

Процедура

1. Се избира едно од правата за испитување.
2. Класот се поделува на групи од 4-6 ученика.
Едната половина од секоја група го добива листот А, другата листот Б.
Секоја подгрупа подготвува колку што е можно повеќе аргументи во одбрана на исказот кој е на нивниот лист.
3. Групите се обединуваат. Членовите на подгрупата А го презентираат нивното гледиште на членовите на подгрупата Б, кои мораат да слушаат внимателно и фаќаат белешки.
Потоа подгрупата Б е на ред.
Презентацијата на аргументи може да се продолжи со период во кој членовите на подгрупите си поставуваат прашања.
4. Подгрупите А и Б ги заменуваат улогите. Тие не смеат однапред да се информираат за овој дел од вежбата.
Тие имаат неколку минути да ги преиспитаат нивните аргументи.
5. Групите се обидуваат да усвојат заедничка позиција при пишувањето за проблемот кој што е тема на дебатата.
6. Прашања за земање во предвид:
 - Кои потешкотии ги имавте при обидувањето да се достигне заедничка позиција?
 - Дали фактот дека ги сменивте улогите ја олесни или отежни работата во вашето согласување?

Продолжение

Наставникот (или учениците) наоѓа(ат) случаи во кои слободата на изразување (или злоупотреба на детскиот труд) е контроверзна тема.

- Како да се избалансираат правата и должностите?
- Дали има должности (или права) кои ограничуваат одредени права?

Треба да се користи информација од медиумите за ваквите случаи. Истражувањето може да се прошири и да вклучи други човекови права, на пр. слободата на движење или правото на имотност.

Материјали

(видете ја следната страна)

Перспектива А: Слобода на изразување

Во едно праведно општество, слободата на изразување е основно човеково право кое не смее да се забрани. Во предвид земете ги следните точки:

- негативните ефекти од цензурата
- политичките последици од нејзиното ограничување и дисидентство
- условите во кои другите земји ја забрануваат
- важноста на слободата на изразување за демократиите
- кој било друг релевантен проблем.

Перспектива А: Злоупотреба на детскиот труд

Законите против злоупотребата на детскиот труд треба строго да се применуваат за да се заштитат правата на децата за игра, учење и растење во здрави возрасни. Во предвид земете ги следните точки:

- немањето образование кое е последица од работењето на децата
- фактот дека децата често работат во нездрави услови
- начинот на кој се експлоатира детскиот труд бидејќи децата не се организирани да протестираат за таков неправеден третман
- кој било друг релевантен проблем.

Перспектива Б: Слобода на изразување

Во едно праведно општество, некогаш потребно е да се забрани слободата на изразување за да се заштитат правата на луѓето. Во предвид земете ги следните точки:

- ефектите од расистичките забелешки врз малцинствата
- начините на кои говорот може да се користи за да се поттикне насилството
- како во некои држави слободата на говор не е ограничена и тоа води кон прекршување на правата
- потребата за промоција на должностите покрај правата
- кој било друг релевантен проблем.

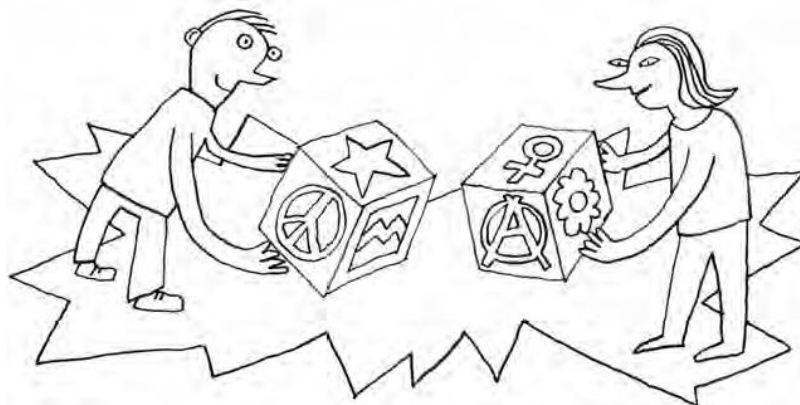
Перспектива Б: Злоупотреба на детскиот труд

Во интерес на помагање на фамилиите да преживеат во тешки економски услови и помагање на децата да имаат активна улога во општеството, децата треба да можат да работат и да помагаат во поддршката на семејството. Во предвид земете ги следните точки:

- фактот дека во некои општества каде вработувањето е ретко, децата може да се единствениот извор на приход за семејството
- фактот дека во многу општества децата традиционално работат подолго од возрасните
- мислењето дека со забранувањето на децата да работат тие бескорисно се изолираат од светот на возрасните
- фактот дека работата може да биде формативно искуство за децата
- кој било друг релевантен проблем.

Глава 6

Разбирање на политичката филозофија

Вовед

Сликата прикажува момче и девојче свртени еден кон друг. Тие меѓусебно си покажуваат коцки со симболи кои претставуваат политички филозофии. Тоа што се смеат еден на друг е важно, бидејќи симболите се различни и подразбираат контроверзност и несогласување. Вреди да се истражат значењата на овие симболи, колку што е тоа возможно. Момчето го покажува симболот „забранете ја бомбата“, приклучувајќи се кон пацифизмот. Пентаграмот може да претставува социјалистичка перспектива, но исто така и холистички поглед на човештвото. Цик-цак линиите можат да претставуваат вода, како симбол за заштита на природната средина, но значењето може да е и сосема различно. Девојчето го покажува А – симболот за анархизам. Симболот за женски пол може да ја претставува феминистичката перспектива. Цветот може да претставува заштита на природната средина или мир, но девојчето можеби има поинакво толкување на симболот. Младите луѓе ги искористуваат човековите права – слобода на мислење, слобода на изразување и еднаквост. Нема авторитет кој ќе реши кој е во право, а кој не е.

Сликата пренесува интересна и изненадувачки комплексна порака. Ние ги комбинираме симболите и концептите во политичката филозофија за да ги искажеме идеите и ставовите, но тие може да се амбивалентни⁵ или збунувачки. Затоа мораме меѓусебно да си ги објасниме изборите и внимателно да слушаме. Има многу точки за кои можеме да се согласиме или да не се согласиме. Шесте симболи се доволни за да ни дадат идеја за едно отворено, плуралистичко општество. Ние треба меѓусебно да се третираме со почит; тогаш ќе имаме добра расправа која никого не повредува и користи на сите.

Образованието за демократско граѓанство и човекови права (ОДГ/ОЧП) интегрира две димензии. Првата е поврзана со *содржината*. Во ОДГ/ОЧП, разбирањето на политичката филозофија е битно бидејќи ни дава чувство на упатеност и вредности кога ги проценуваме проблемите и преземаме дејство. Исто така ги разбираме другите повеќе.

⁵ амбивалентен – што има двојна вредност

Втората димензија на ОДГ/ОЧП се однесува на *културата* на цивилизираниот конфликт – расправањето со насмевка, ако е можно. Ваквата култура на конфликт мора да се учи во училиштата, преку искуство и разгледување. Ова може да почне на рана возраст и многу зависи од примерот кој го даваат наставниците и директорите. Наставникот по ОДГ/ОЧП треба да внимава да избегне две „замки“. Една е политичката коректност. Наставникот нема задача да ги учи учениците за некоја преферирана политичка доктрина, ниту пак тој/таа треба да ги притиска да ги прифатат неговите/нејзините лични гледишта. Втората е одбивањето со молчење, кое е суптилна форма на обесправеност. Учениците треба да научат да очекуваат и дадат заемно внимание и одговор. Наставникот треба да ги мотивира учениците да ги објаснат нивните избори за другите да ги разберат, но тие не треба да бидат приморани да се оправдуваат.

Вежбите може да се адаптираат за различни старосни групи и можат да се користат во основното и средното образование.

Вежба 6.1. – Основни концепти на политичка мисла

Образовни цели	Учениците ги разбираат вредностите кои индиректно го водат политичкиот разговор и дебата и дека некои од овие вредности ги поддржуваат човековите права, а други не (учење за човековите права). Оваа вежба ги обучува учениците да имаат волја за учење и да ги разбираат вредностите и ставовите без разлика дали се согласуваат со нив или не (учење преку човековите права).
Ресурси	Листа на предлози или слогани (видете ги материјалите подолу). Алтернативно, постери од избори, видео клипови или извадоци од изјави или говори од политиката.

Процедура

1. Учениците формираат парови или групи по четворица.
2. Тие ги идентификуваат последиците од исказите. Можеби ќе е потребно тие да добијат прашања за да ги водат и да направат споредба, на пр. за кои групи во општеството ќе има последици предлогот и какви можат да бидат тие (учениците ќе најдат одговори како богатите и сиромашните, здравите и болните, моќните и слабите и тн.)
3. Ако веќе се запознаени со основните пристапи во политичкото размислување, учениците можат да ги поврзат предлозите со различни школи на мислата. Тие можеби ќе имаат афинитети кон повеќе од еден начин на размислување.
4. Учениците ги оценуваат исказите и нивните индиректни вредности од аспект на човековите права.

Продолжение

Учениците дискутираат за последиците од предлозите, поврзувајќи ги со проблеми кои се дискутираат во нивната земја.

Материјали

Листа на предлози и слогани

1. Државата не треба да се меша во раководењето на економијата. Треба да се ограничи на спроведување на законот.
2. Бесплатната медицинска нега треба да е загарантирана.
3. Сите компании треба да се национализираат.
4. Шефот на државата треба да има целосна моќ.
5. Државата, вработувачите и синдикатите треба да се среќаваат за да ја одредат стапката на зголемување на платите.
6. Државата е неволја сама по себе.
7. Белата цивилизација е супериорна.
8. Слабите ученици не треба да ги забавуваат другите ученици во учењето.
9. Никој нема право да им наредува на други луѓе.
10. Општеството треба да се организира така што власта ќе ја почитува природната хиерархија на работите.

Вежба 6.2. – Ставови за моќта⁶

Образовни цели	Учениците можат да разграничат меѓу концептите на моќ и нивните последици врз демократијата и човековите права. Учениците го усовршуваат активното слушање (учење преку човекови права).
Ресурси	Материјали за ученици: „Искази за моќта и владеењето“

Процедура

1. Учениците прават парови. Тие ги разгледуваат исказите и одлучуваат со кои искази се согласуваат.
2. Тие прават забелешки за причините зошто поддржуваат одреден исказ.
3. Паровите ги претставуваат резултатите на часот.
4. Учениците ги идентификуваат индиректните школи на политичка мисла (вежба на трансфер); наставникот ги користи откритијата и дискусијата на часот за да им ги претстави (избраните) пристапи на политичка мисла (индуктивен пристап, кој дава да се користат различни методи – предавање од наставникот и можеби учениците, проучување на извадоци).

Продолжение

Учениците размислуваат за нивните индивидуални вредносни системи.

Учениците ги поврзуваат политичките идеи и политиките на партиите и лидерите во нивната земја.

Материјали

(видете ја следната страна)

⁶ Адаптирано од Клод Парис, *Ethique et Politique*, изданија С.Г., Квебек, 1985

Материјал за ученици

Искази за моќта и владеењето

1. Во една власт, улогата на лидерот е најважна и незаменлива.
2. Моќта отуѓува и мора да се елиминира за секоја личност да го реализира својот целосен потенцијал.
3. Нацијата има само еден опасен непријател: нејзината влада.
4. Политичката моќ треба да се практикува од луѓето избрани од граѓаните.
5. Политичките партии се штетни за моќта на државата бидејќи ги делат луѓето и создаваат залудна конфронтација.
6. Државата не е едноставна колекција на индивидуи; таа е реалност која е повисока и побитна од збирот на индивидуи.
7. Сите форми на моќ имаат тенденција да станат тоталитарни.
8. Државата не постои сама за себе туку е средство кое е потребно за реализацијата на индивидуалните аспирации.
9. Државата е една огромна гробница во која сите изразувања на индивидуален живот завршуваат.
10. Штрајковите се предизвик за власта, па затоа тие треба да се забранат.
11. Индивидуите постојат само за државата и се ништо надвор од неа.
12. Младите луѓе треба да учествуваат во одлуките кои ги засегаат нив.
13. Единствено кога државата нема да постои ќе можеме да зборуваме за слобода.
14. Наставникот треба да ги земе предвид легитимните тврдења на неговите ученици.
15. Човечките суштества имаат природна тенденција да прават добро; секогаш треба да имаме доверба во нив.
16. Учеството на сите индивидуи во владеењето треба да биде основен принцип во организацијата на сите човечки заедници.
17. Политичките партии овозможуваат желбите на граѓаните да влијаат на одлуките на владата.
18. Ако се остават без никаква контрола, човечките суштества ќе се убијат едни со други.
19. Политичката моќ не треба да е на милоста на јавното мислење.
20. Човечките суштества имаат права кои моќта треба да ги почитува и промовира.

Вежба 6.3. – Кога би бил/а магионичар

Образовни цели	Учениците се мотивирани да создаваат значенски визији. Личноста без утописки визији е ограничена на прифаќање на статусот кво. Учениците добиваат шанса да ги искористат талентите (креативност).
Ресурси	Хартија и маркер.

Процедура

1. На учениците им се вели да замислат себеси како магионичари.
2. Тие читаат:
„Кога би бил/а голем магионичар, би направил/а мажите, жените и децата никогаш повеќе да не видат што е војна, а за ова да се случи...“
Секој ученик ги завршува следните реченици:
 - Јас би го сопрел/а...
 - Јас би го/ја затворил/а...
 - Јас би заборавил/а на...
 - Јас би се спротиставил/а на...
 - Јас би продолжил/а да...
 - Јас би создал/а...
3. Секој ученик ги чита одговорите во пленарна сесија. Се предложува да се наместат столчињата во круг.
4. Евалуација: учениците истакнуваат и дискутираат кои желби и потреби ги откриле.

Продолжение

Учениците се справуваат со прашањето дали нешто може да се направи за да им се остварат желбите.

Варијација

За постари ученици:

„Кога би бил/а архитект...“: учениците замислуваат како би можело да изгледа нивното училиште или град во кој живеат.

Учениците можат да размислуваат за нивните желби и да ги поврзат со основните традиции на политичка мисла (либерална, конзервативна, социјалистичка, пријатели на земјата).

Глава 7

Учество во политиката

Вовед

Сликата покажува маж и жена со поддршка од девојче и момче, како ги промовираат нивните ставови во јавност. Постерот на мажот го покажува глобусот како симбол за светот, а жената го насочува вниманието на ѕвездата на нејзиниот постер, кој го држи момчето. Можеби овој симбол одговара со површината на која стојат. Нивните изрази на лицето се пријателски, нема трага од непријателство. Возрасните и децата учествуваат во политиката. Тие го практикуваат нивното право на мирно протестирање во јавност. И двете страни се од двата пола, затоа ова не е проблем за половоста. Двете групи се натпреваруваат – за внимание и поддршка од мнозинството. Тие се во директна конфронтација, така што не се вмешани ниедни медиуми, политички партии или групи од интерес.

Четворицата стојат на површина која наликува на неправилна ѕвезда. Симболот може да се протолкува на различни начини. Можеби ја претставува заедницата која на граѓаните им дава чувство на припадност и создава рамка на права, одговорности и должности. Ѕвездата исто така може да го претставува „подиумот“ на кој граѓанинот стои кога говори во јавност. Ако некој не се качува на подиумот тогаш нема да биде слушнат и ќе мора да ги прифати одлуките кои ќе се направат. Граѓаните можат да учествуваат во политиката на различни начини. ОДГ/ОЧП се концентрира на активно, директно учество. Учеството во политиката е право на и децата, не само на возрасните. За да се направи ова потребно е разбирање на проблемите и внимателно расудување. Политичкото учество во демократијата треба да се учи во училиштата, што значи дека училиштата треба да функционираат како микро-општества за учениците да можат да учествуваат во раководењето со училишните работи.

Во демократските училишта како и во демократското општество, не треба да се плашине од расправата и контроверзијата, дури и караницата и конфликтот, туку тие треба да се гледаат како нешто нормално, дури и корисно во демократското одлучување. Решавањето на судирите на идеи и интереси е основниот метод на решавање проблеми и правење одлуки. Ако интересите и приговорите не се артикулираат, тие нема да бидат земени предвид. Во отворено општество, хармонијата – „општото добро“ – не може да се наметне, туку за него треба да се преговара. Контроверзијата и конфликтот не се штетни ако се поддржани со култура на расправа, решавање конфликти и компромис.

Вежбите се концентрираат на норми и начини на политичко учество. Ова им помага на учениците да ги ценат нивните можности за учество во нивната заедница.

Вежба 7.1. – Сид на тишината

Образовни цели	Учениците стануваат свесни за нивните концепти за демократијата.
Ресурси	Големи листови хартија прикачени на сидот и маркери (за група од петмина)

Процедура

1. Учениците прават групи од петмина. Секоја група седи во полукруг околу табла прикачена на сид. Тие треба да напишат една реченица, во тишина и во определено време, од типот: „Демократијата е...“
2. Учениците одговараат на речениците или зборови кои веќе се запишани.
3. По поминувањето на времето за пишување, секој ученик бира и чита реченица која тој/таа не ја напишал/а. Учениците ги споделуваат резултатите на часот.
4. Се разменуваат мисли:
 - „Јас научив...“
 - „Јас открив...“
 - „Јас би сакал/а да дискутирам...“

Варијација

Наместо користење постери на сидот, учениците седат околу една маса и пишуваат на голем лист хартија.

Општа информација

„Сид на тишината“ е метод за „бура на идеи“ кој може да се користи на почетокот на одредена лекција или за клучни концепти како што се демократијата, диктаторство, правда, мир, образование, еднаквост, слобода, итн.

Методот им користи на учениците кои се помалку екстровертни или сакаат да имаат време за размислување пред да кажат нешто. Овие ученици често не се во предност, поради ораторската и фронталната организација на часот.

Вежба 7.2. – Моите чувства кон диктатурата

Образовни цели	Учениците можат да ги дефинираат и оценат елементите на демократијата и диктаторството. Учениците прават намерен избор на вредности и дискутираат за нив.
Ресурси	Постери и маркери или табла и креда.

Процедура

1. Учениците имаат задача да ги дефинираат карактеристиките на диктаторството.

Листата може да содржи точки како што се следните:

<ul style="list-style-type: none">- антисемитизам- етничко чистење- мачење- условување- култот кон моќта, индивидуата или војската- гледање на критицизмот како деструктивен	<ul style="list-style-type: none">- улогата на жените како размножувачи- репресија на сексуалните малцинства- потчинување на авторитетот- притисок за конформирање од средината- потребата да се биде воден- отфрлање на малцинствата
---	--

2. Осврнувајќи се на листата, учениците се обидуваат да го одговорат прашањето, „До кој степен ме засега оваа ситуација?“
3. Учениците имаат задача да ги сместат овие ставки на скала, почнувајќи од ставката за која имаат најголеми чувства.

Продолжение и варијација

Карактеристиките на диктатурата можат да се поврзат со примери од вести, филмови или записи.

Може да се направи истата вежба за демократијата.

Вежба 7.3. – Прашалник за ставовите кои треба да се променат

Образовни цели	Учениците можат да размислат за нивните лични ставови и слободно да ги изразат. Учениците можат да слушаат други ученици, без разлика дали се согласуваат или не.
Ресурси	Материјали за ученици: „Прашалник за ставовите кои треба да се променат.“

Забелешка за наставникот

Информација за основните политички ставови

Ставот е тенденција да се искаже мислењето или да се усвои одредена форма на однесување. Тој е резултат на социјалната интеграција и личната историја и затоа е помалку совесен од идеологијата. Ставовите ги водат нашите перцепции, расудувања и делувања.

Целта на оваа вежба е со помош на изразување на мислењето да се види до кој степен една личност е за или против социјална промена. Промената сама посебе не е ни добра ни лоша работа, а целта не е да се осудуваат, ниту оценуваат учениците. Треба да се запамети дека резултатите од ваков „политички лакмусов тест“ не треба да се сфаќаат пресериозно, посебно ако учениците не се целосно свесни за последиците од исказите во прашалникот.

Вистинското прашање е: зошто, што, кога и како да се промени. Моделите на политичка мисла кои служат како водилки за политичките ставови се развиле уште од ерата на Француската и Американската револуција. Скицата која следи може да служи како груб пример, но не е замена за читање на оригиналните извори.

Прогресивниот став води до верување дека промените се посакувани. Може да биде *револуционерен* или *реформистички*, зависно од итноста и искористените средства. За револуционерниот став, ако е потребно дури и насилството не е исклучено. За реформистичкиот став промената е посакувана, но без радикален конфликт со минатото.

Од друга страна, *конзервативниот* став ја цени традицијата и го претпочита искуството пред теоријата. Тој може да го претпочита статусот кво или реакциониот став. Да се претпочита статусот кво значи да се прифати сегашната состојба, иако таа е несовершена. Може да се предложи органскиот раст како начинот за промена (Едмунд Бурк). Основна грижа е државата да е силна и агилна, за да не е оптоварена од пристрасни интереси и претерано учество. Реакциониот став пак, ја отфрла сегашната состојба на нештата: се смета дека извршувањето на промените било грешка и се тежнее кон враќање кон предходна фаза.

Револуционерниот и *реакциониот* став се доктринарни, т.е. фундаменталистички, што значи дека ја бранат позицијата со идеолошка основа, без земање на моменталната реалност во предвид.

Другите се попрагматични и ги одредуваат нивните позиции со анализа на моменталните последици.

Оваа вежба може да служи како општо упатување со кое учениците ќе го разберат постоењето на различни модели на политичка мисла и ќе станат свесни за нивните лични преференции и тежнења. Во политичкиот живот, ставовите често ќе бидат мешавина меѓу различни модели на политичка мисла, на пр. нео-либерализам, екологизам, технократизам.

Процедура

1. Учениците ги одговараат прашањата. Пишуваат број пред секој исказ, за да го покажат нивниот став. Кодот кој го користат е следниот:
 - 5 – Целосно се согласуваат со исказот.
 - 4 – Воглавно се согласуваат со исказот.
 - 3 – Воглавно се неутрални кон исказот.
 - 2 – Воглавно не се согласуваат со исказот.
 - 1 – Целосно не се согласуваат со исказот.
2. Учениците го пресметуваат збирот, кој го покажува нивниот политички став.
 - 100 – 80: револуционерен
 - 80 – 60: реформистички
 - 60 – 40: за статус кво
 - 40 – 20: реакционен.Дали има некои значајни издвојувања меѓу учениците, посебно меѓу момчињата и девојчињата?

Продолжение

Работење со текстови: во зависност од тоа како се користи вежбата – како вовед или премин – се препорачува работа со текст како вовед или продолжение на оваа вежба. За напредните класови, може да се користат извадоци од писатели како што се Лок, Бурк, Маркс. Понатаму, како алтернатива за помлади ученици може да се користат изјави од политичари или партиски претставници за одреден проблем. Исто така видете ја следната вежба.

Варијација

Овие прашања може да се формулираат со користење локални проблеми. Кое било од прашањата може да служи како почеток на дебата.

Материјали

(видете ја следната страна)

Материјал за ученици

Прашалник за ставовите кои треба да се променат

1. Жената треба да може да се стерилизира, без дозвола од нејзиниот сопруг.
2. Информациите за контрацепција треба да се достапни за сите млади девојки од четиринаесет години па нагоре.
3. Лесните дроги треба да се легализираат.
4. Во демократиите референдумите треба да се можни во секое време.
5. На криминалците им е потребна медицинска нега наместо казна.
6. Смртната казна треба да е целосно забранета.
7. Големите компании треба да се национализираат.
8. Бракот меѓу луѓе од ист пол треба да се легализира.
9. Не треба да има назначување на полот при понуди за работа.
10. Треба да се забранат добротворните организации. Државата е должна да им помага на непривилегираниите.
11. Просечниот човек не треба да биде раководен или контролиран.
12. Учениците треба да учествуваат во водењето на нивното училиште.
13. Треба да се укинат оцените и сертификатите.
14. Секому треба да му се гарантира минимален приход, без разлика на пол, возраст или професија, па дури и тој/таа да одлучи да не работи ништо.
15. Децата треба да се одгледуваат во повеќе вери симултано. Тие ќе изберат кога ќе бидат возрасни.
16. Политичките лидери треба да го следат советот од научниците за употребата на научните откритија.
17. Човечките суштества се сите родени со ист потенцијал.
18. Приватниот имот треба да биде забранет, а да се воведат државен имот.
19. Никој нема право да го наметне своето мислење на друга личност.
20. Треба да се спречи сето производство со загадување, каков и да е моменталниот економски ефект.

Вежба 7.4. – Проект со планирање⁷

Образовни цели	Учениците ги разбираат структурите на заемната зависност во заедницата во период на промена. Учениците разбираат дека секоја одлука ги засега сите членови во заедницата. Ако одлуката треба да се прифати и поддржи, сите членови на заедницата треба да ја разберат и да имаат можност да учествуваат во процесот на одлучување.
Ресурси	Опис на вистински или фиктивен проект за планирање на урбана населба. Во предвид треба да се земат социјалните, економските, демографските, транспортните и други проблеми. Наставникот треба да подготви комплет на карти за актерите во играњето на улоги. Следните примери можат да му дадат идеја на читателот за тоа како може да се симулира вистински плански проект во играње на улоги.

Забелешка за наставникот

Има многу скриени цели во оваа вежба. Се остава на наставникот да одлучи кои од овие елементи треба отворено да се дискутираат, а кои се само помош за наставникот да разбере и да им објасни на другите кој е потенцијалниот ефект врз учењето.

1. Учениците ја развиваат волјата за слушање и разбирање различни гледишта и интереси, без разлика дали се согласуваат или не се согласуваат со нив.
2. Учениците учат да ги предвидат последиците и резултатите од опциите во процесот на одлучување.
3. Учениците го искусуваат носењето одлуки во демократски рамки. Ова треба да е баланс од учествувањето и ефикасноста (пр. секој треба да каже нешто, но треба да има временско ограничување за секој исказ и целиот процес).
4. Основно проникнување: во отворено, т.е. општество на учење, општото добро не е одредено од ниеден авторитет, туку тоа се одредува со привремена одлука која е отворена за ревизија ако излезат нови проблеми.

Процедура

1. Учениците се делат на парови. Секој пар добива копија од проектот и една од картичките. Еден пар на ученици претседава со дебатата која следи.
2. Паровите прават список од сите придобивки и проблеми поврзани со проектот.
3. Тие тоа го прават од перспектива на личноста чија улога исполнуваат.
4. Тие прават заедничка одлука за или против проектот (15 минути).
5. Еден по еден, секој пар ја претставува неговата позиција и ги објаснува неговите причини.
6. Во дебатата, секој пар треба да каже што би сакал да се изврши. Треба да има временско ограничување за секој ученик и целата дебата.
7. Учениците гласаат за да одлучат дали проектот ќе се имплементира или не.

⁷ Адаптирано од С.Фонтен, *Education pour le développement humain*, De Boeck, 1996.

Последователна работа

8. Дали има други групи чии мислења треба да се ислушаат?
9. До кој степен вашето мислење беше под влијание од другите?
10. Дали одредени интереси од некоја група влијаат на други групи?
11. Дали има групи чии интереси заслужуваат повеќе внимание?
12. Дали има групи чии интереси ретко или воопшто не се слушаат?
13. Дали решението кое мнозинството го изгласа го претставува најдоброто решение за целото општество?

Продолжение

1. Индивидуалните ученици имаат одредена улога без поддршката на партнерот.
2. Играњето на улоги вклучува слушање на експерти кои можат да посочат на специфични аспекти од проектот.
3. Дел од класот има улога на порота или локален парламент кој ја носи конечната одлука, без застапување на одредени групи со интерес (репрезентативна демократија).
4. Двајца или тројца ученици се новинари и гледачи. Тие даваат повратна информација за процесот на одлучување и улогите на учениците.
5. Ако се симулира вистински процес на одлучување во играта, може да се поканат локалните политичари или новинари на дискусија со учениците.
6. Овој модел може да се користи за организација на вистински процес на одлучување во училиштето.

Материјал за наставници

Прашања за правење на картички за играта

1. Вие сте наставник:
 - Дали гледате причини за тоа зошто проектот би бил добра идеја?
 - Дали мислите дека може да претставува проблеми?
2. Вие сте сопственик на мал бизнис:
 - Дали гледате причини за тоа зошто проектот би бил добра идеја?
 - Дали мислите дека може да претставува проблеми?
3. Работите во здравствен центар.
4. Работите како ѓубреција.
5. Вие сте возач на автобус.
6. Вие сте скорашен доселеник од друг регион или држава и барате работа.
7. Вие сте млади луѓе кои работат во населбата.
8. Вие сте менаџер на мала компанија.
9. Вие сте политички претставник.
10. Итн.

Вежба 7.5. – Ние и светот

Образовни цели	Учениците испитуваат како другите држави и далечните настани влијаат на заедницата. Учениците подобро ја разбираат структурата на заемна зависност во светот. Нееднаквата распределба на моќ и нееднаквиот процес на развој бараат разбирање на светско ниво и соработка во духот на човековите права.
Ресурси	Локални весници, карта на светот, самолеплива лента и маркери во боја, игла, конци.

Процедура

1. Учениците се групираат по четворица. Тие сечат статии кои покажуваат дека друг дел од светот влијае на нивната заедница и дека нивната земја и другите земји влијаат една на друга.
2. Проблемите:
 - економски проблеми
 - политички проблеми
 - проблеми со миграција
 - загадување
 - културолошка размена
 - туризам
 - воена акција, итн.
3. Учениците ги класифицираат статиите според клучните зборови кои се избрани за да се прикаже одреден тип на влијание и ги бојат зборовите.
4. Учениците ги бираат најзначајните статии и ги лепат на картата на светот која е на сид. Тие прават линии со игла и конец за да ја поврзат секоја статија со нивната земја.
5. Пленарна сесија.
 - Со кој дел од светот направивте најмногу врски?
 - Кои видови на врски се најчести? Зошто?
 - Дали има дел од светот со кој нема ниедна врска? Зошто?

Продолжение

Учениците наоѓаат информација за политичките и/или економските системи кои се актуелни во земјите со кои имаат врски.

Тие можат да видат дали имало други врски во минатото.

На часовите по странски јазик, може да се користат материјали од странски весници или интернетот.

Оваа вежба може да служи како вовед за проблемот со нееднаквиот развој и распределбата на моќ во светот.

Нашата перцепција за светот е водена од информациите кои ги добиваме од втора рака – од медиумите. Само помислете каде ќе бевте ако ги знаевте само оние делови од светот кои

сами сте ги виделе. Па, што ни кажуваат медиумите и кои информации не ни ги предаваат? Дали некој треба да ги контролира медиумите? Цензор? Или доволна е конкуренцијата меѓу различните весници? Колку се моќни медиумите? Дали може да живееме без нив? Може да се постават други слични прашања, но нив треба да ги постават учениците а не наставникот. Ако учениците сфаќаат колку е ограничена нивната директна перцепција, тие можеби самите ќе почнат да поставуваат прашања за улогата на медиумите.

Вежба 7.6. – Дали треба да учествуваме во политиката?

Образовни цели	Учениците ги формираат нивните мислења за тоа дали е важно да се учествува во владеењето. Учеството може да се одвива на многу начини. Ние го дефинираме учеството како учествување во јавниот живот на вашата заедница и општество. Некои луѓе мислат дека е важно да се учествува, а други не. Учениците треба да разберат дека политичките одлуки ги засегаат нив, без разлика дали тие учествуваат во одлучувањето или не.
Ресурси	Картички со улоги за играта.

Процедура

1. Четворица ученици кои се во улоги разговараат како скоро пристигнати граѓани во држава која е во создавање.
2. Учениците дискутираат за прашања кои произлегуваат со играта (ако е потребно со упатувања од наставникот) како што се следните:
 - Кои се четирите главни погледи во врска со учеството кои граѓаните ги изразуваат? Дали се согласувате? Зошто или зошто не?
 - Што ќе изгубат четворицата граѓани ако не учествуваат? Која корист ќе ја имаат со учествувањето?
 - Која корист ќе ја има новоформираната држава од граѓаните кои учествуваат?
 - Кои се можните ризици или загуби ако некој одлучи да учествува?
 - Земајќи ги во предвид предностите и недостатоците, дали мислите дека вреди да се учествува?
3. Со дискусија или предавање, учениците можат да дојдат до следниот заклучок:
Владата влијае на животите на луѓето на многу начини. Со учеството во владеењето луѓето можат да имаат глас за одлуките кои ги носи владата. Во секое општество некој прави одлуки. Ако луѓето одберат да не учествуваат, тие нема да имаат збор за тие одлуки. Овие одлуки можат да вклучуваат нешта како:
 - колку даноци треба да плаќаат граѓаните
 - дали општеството ќе се вклучи во војна
 - кој ќе ги поседува и контролира природните ресурси на државата.

Во зависност од тоа како е владата структурирана, одлуките можат да се прават на повеќе нивоа, вклучувајќи ги национално, регионално и локално ниво. Некои одлуки, како што се тие за воена моќ, често се прават на национално ниво, додека пак тие во врска со транспортот и патиштата често се прават регионално. Одлуките како што се тие за собирањето на ѓубре, често се прават локално.

Материјали

(видете ја следната страна)

Играње на улоги: четворица граѓани пристигнуваат во новоформирана држава

Претпоставете дека само што сте пристигнале во новоформирана држава. Едвај чекате да почнете да создавате ново општество. Сте чуле дека има многу можности за создавање на добра влада. Потоа го наслушнувате следниот разговор меѓу група на луѓе кои исто така се новодојденци:

Граѓанин 1:

„Во државата од која потекнувам, никој не се грижеше за политиката и владеењето. Секогаш бевме презафатени со секојдневниот живот. Затоа и тука не би се грижел многу за политиката.“

Граѓанин 2:

„Така е во нашата држава... и никогаш не разбрав што се случуваше меѓу лидерите. Тие направија работата да изгледа толку комплицирана и нам ни беше многу полесно да не се трудиме да разбереме.“

Граѓанин 3:

„Епа, во нашата држава беше поинаку. Се трудевме, но луѓето кои имаа моќ не ни даваа да се вклучиме и ни се закануваа ако се обидевме. Така што на крајот се откажавме од обидите да учествуваме.“

Граѓанин 4:

„Во мојата држава имавме избори и нашите лидери ни ветуваа добра влада. Но никогаш не испадна така. Лидерите ја користеа власта да се збогатат. Сите лидери се корумпирани.“

Вежба 7.7. – Како власта влијае на вашиот живот?

Образовни цели	Учениците разбираат дека владата влијае на нашите животи во скоро секој возможен аспект (<i>tua res agitur</i>). Светот во кој живееме е направен од човекот и од нас зависи што ќе правиме со него. Намерното политичко одлучување е потребно поради нашата зголемена зависност едни од други, од локално на глобално ниво. Демократијата најдобро може да ги земе во предвид конкурентните интереси и да ги интегрира во задоволителен компромис – под услов сите групи да бидат слушнати.
Ресурси	Не треба.

Процедура

1. Учениците треба да сфатат до кој степен нивните животи зависат од владата. Следните прашања би можеле да им помогнат; тие може да се одговорат на часот или во мали групи кои би ги презентирале резултатите во пленарна сесија.
2. - Раскажете некој ваш скорашен ден – каде бевте, што носевте, видовте, јадевте, рековте, научивте и направивте. Наброете дали владата влијаела на некоја од работите кои ги споменавте, влучувајќи ја националната, регионалната и/или локалната власт.
- Земете во предвид дека вашата влада е демократија во која сите граѓани имаат еднакви можности да учествуваат без да се прекршат нивните човекови права. Кои работи од тие што ги наброивте, а врз нив влијаела владата, мислите дека треба да се променат? Објаснете зошто мислите така.
3. Учениците веројатно ќе го постават прашањето – како луѓето можат да учествуваат во демократска власт. Наставникот треба да даде некои информации, дали преку предавање или со прирачници и работни листови.
Резултатот би бил следниот: многу луѓе веруваат дека најголемата можност да се учествува во власта се нуди во слободна и отворена демократија. Овој тип на владеење значи дека самите луѓе имаат моќ и владеат, обично преку владеење на мнозинството. Некои земји се демократии само во форма, а луѓето не можат навистина да учествуваат. Во еден демократски систем, граѓаните можат да бираат различни начини на учество, а некои можеби ќе изберат воопшто да не учествуваат.
Демократијата најдобро може да ги земе различните и конкурентни интереси во предвид и да бара решенија – под услов сите страни да ги искажале своите гледишта. Мора да се обрне посебно внимание на послабите групи, кои не се во позиција да прават притисок и чии интереси обично се занемаруваат (проблемот со ексклузија).

Вежба 7.8. – Начини на учество во демократијата

Образовни цели	Учениците поврзуваат различни форми на политичко учество со човековите права.
Ресурси	Листа на можни форми за политичко учествување.

Процедура

1. Секој ученик пишува список со сите начини и активности со кои тој/таа мисли дека луѓето можат да учествуваат во процесот на демократско одлучување.
2. Учениците прават групи од четворица. Тие ги споредуваат списоците, дискутираат и се обидуваат да се согласат за еден список.
3. Групите го споредуваат нивниот список со начини на учество со тој во материјалот за ученици.

Продолжение

Учениците можат да ги обработат следните прашања:

1. Дали верувате дека некои од формите на политичко учество погоре се човекови права? Дали сите форми треба да се заштитени со закон? Објаснете зошто и зошто не.
2. На кој начин можете да учествувате во демократијата во вашата земја? Дали има начини на учество кои вам не ви се достапни? Објаснете.
3. Дали законите треба да го штитат правото да не се учествува? Објаснете.

Материјали

Материјал за ученици

Учеството може да има многу форми како што се:

- читање за проблемите и лидерите
- пишување за проблемите и лидерите
- дебатирање за проблеми
- работа во заедницата како поддршка за одредена кауза или протест против власта
- формирање или приклучување на политички партии или други организации
- присуство на политички или месни состаноци
- станување лидер на политичка партија, трудова организација или месна организација
- гласање на избори
- правење кампања за тие кои се кандидираат
- кандидирање и служење ако сте избран/а
- плаќање на данокот
- лобирање
- служење на воена служба
- користење на правните канали како што се контактирање на владини органи, изнесување на случаи на суд, итн.
- протестирање со демонстрации, бојкоти, штрајкови итн.

Вежба 7.9. – Политички циклус

Образовни цели	Учениците се способни да го применат моделот на политичкиот циклус на примерите за процес на политичко одлучување. Учениците стануваат свесни за нивните можности за интервенција и учество во процесите на одлучување.
Ресурси	Материјали за ученици: „Моделот на политички циклус“. Хартија, маркери, ножици, лепило.

Процедура

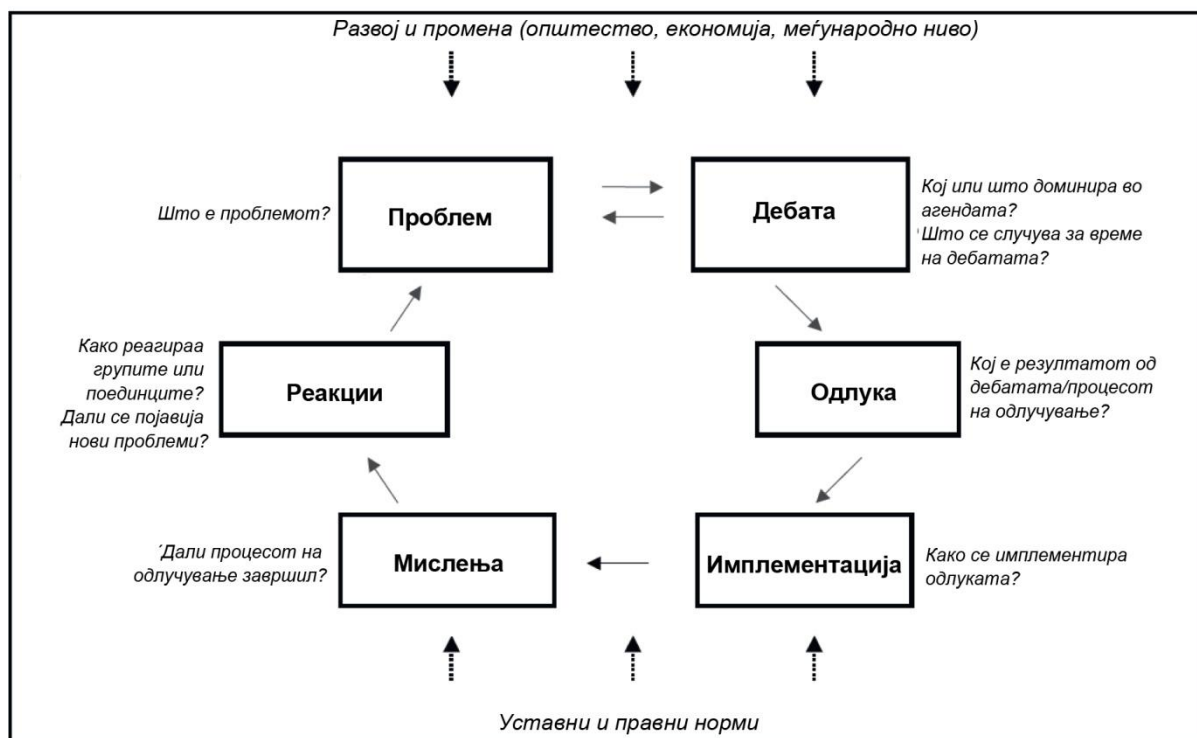
1. Наставникот го претставува моделот на политички циклус, користејќи еден од следните пристапи:
 - Наставникот го применува дедуктивниот, систематски пристап: тој/таа прави предавање⁸ и учениците ја применуваат алатката која ја добиваат.
 - Наставникот го применува индуктивниот пристап: тој/таа почнува со пример или посочува на знаењето и искуството кое учениците веќе го имаат. Ова може да е актуелен проблем, одлука која ја поддржуваат или не или проблем за кој се грижат. Одлуката во училиште може да биде почетна точка. Наставникот продолжува со предавање, внимавајќи на контекстот кој го даваат учениците.

Кој пристап и да се искористи, учениците добиваат примерок од материјалот „Модел на политички циклус“.

2. Учениците го применуваат моделот. Може да се дадат различни задачи:
 - Учениците го користат моделот како алатка за активно и структурно читање на весникот. Со работа во групи од 4-6 ученика, тие го проучуваат весникот од предходните денови и забележуваат примери за секоја од шесте фази. Тие ги залепуваат написите на нивните постери и ги презентираат во пленарната рунда.
 - Учениците следат некој процес на одлучување за одреден проблем. За ова може да е потребен материјал кој покрива поголем временски период и затоа постарите весници се исто така корисни. Книгите и интернетот можат да бидат важни извори. Оваа вежба може да се развие во истражувачки проект.
3. Овој модел може да служи како почетна точка за дискусија: во кои фази на процесот на одлучување можеме да интервенираме? Наставникот треба да објасни дека двете фази “одлука” и „имплементација“ се зависни од политичкиот систем (освен ако одлуката се направи со народно гласање). Но граѓаните можат да интервенираат во другите фази.

⁸ Видете „Основна информација за наставници“ (во делот за материјали за оваа вежба).

Материјали

Моделот на политички циклус: основна информација за наставници

Политичкиот циклус е модел. Тој функционира како мапа, што значи дека одбира некои аспекти од реалноста, а отфрла други. На овој начин сликата станува јасна, но корисникот не треба никогаш да го замени моделот со реалноста. Во овој случај, моделот се концентрира на политиката како процес за одлучување и решавање на проблеми. Неговиот фокус не е на политиката како борба за моќ, иако овој аспект се појавува. Шесте категории водат до клучните прашања кои помагаат при анализа на политичкото одлучување: учениците треба да постават понатамошни прашања кои се поврзани со контекстот.

Моделот ни дава идеален тип на опис на процесот на политичко одлучување. Прво, политичкиот *проблем* мора да влезе во јавната агенда. Проблемот со создавањето на агенда е доста поврзан со политичката моќ. Проблемите не постојат како такви; тие мора да се одредат и прифатат. Конкурентните интереси и вредностите играат важна улога, бидејќи одредувањето на проблемот силно влијае на резултатот на одлуката. На пример, сиромаштијата може да се дефинира како напад на човековите права или како мотивација за луѓето сами да си ја кројат судбината. Првиот поглед значи дека на сиромашните луѓе им е потребна поддршка, додека пак вториот поглед препорачува да не им се помага на сиромашните многу, бидејќи со тоа ќе станат мрзливи. Клучниот проблем со правењето на агенда е прикажано од двојните стрелки меѓу категориите *проблем* и *дебата*.

Дебатата се одвива во одредени услови. Овде е битна рамката на моделот: социјалниот, економскиот и интернационалниот развој ги одредуваат податоците. А уставните и правните

норми ги одредуваат правилата. Кој може да учествува во дебатата? Кој го одлучува тоа? Овие прашања помагаат да се разбере резултатот од дебатата, крајната одлука. Кој учествуваше во дебатата? Кои интереси беа во прашање? За што требаше да се преговара? Дали беше возможно да се најде компромис?

Имплементација: Како се имплементира/ше одлуката? Дали произлегоа потешкотии или конфликти? Дали имплементацијата ги исполнува намерите на тие што одлучиле?

Мислења: Како „падна“ одлуката? Чии интереси беа засегнати - поволно или неповолно? Кои вредности беа вклучени?

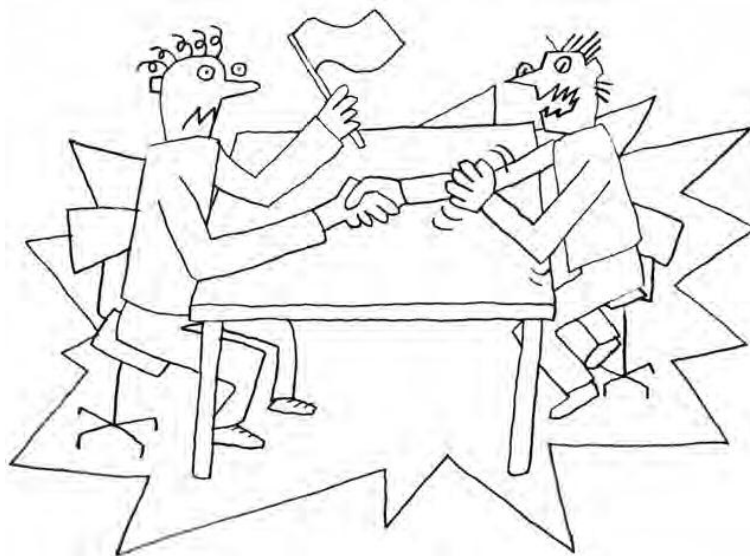
Реакции: Дали имаше реакции од поединци и/или колектив, организирани реакции од групи? Дали ја поддржуваат или отфрлаат одлуката? Пример може да се протести, демонстрации, писма до уредници на весник, одлуки од суд, штрајкови, емиграција, повлекување на инвеститори, кршење на законот, итн.

Проблем: Дали на крајот се реши основниот проблем? Дали се создадоа некои несакани или непредвидени ефекти? Дали произлезе нов проблем од реакциите на одлуката и имплементацијата? Политичкиот циклус завршува ако се решил проблемот. Многу често почнува нов циклус со нов последователен или непредвиден проблем.

Учениците треба да разберат дека политичкиот циклус покажува како и каде можат граѓаните да учествуваат во политиката. Ние можеме да ја дадеме нашата дефиниција за проблемите кои заслужуваат политичко внимание и бараат јавни ресурси за нивното решавање. Ние можеме да учествуваме во дебатата, да го формираме нашето мислење за одлуката и да го поддржиме или осудиме начинот на кој таа се имплементира. Со тоа, ние ги практикуваме нашите човекови и граѓански права. Демократијата зависи од активните демократи.

Глава 8

Справување со конфликт

Вовед

Илустрацијата прикажува двајца млади мажи во кавга. Тие седат отспротива на една маса. Едниот мавта со знаме, а другиот ја стега тупаницата и ги покажува забите. Нивната коса е наkostenрешена, што на противниците им дава страшен, сверски изглед. Ако е само ова, ние би очекувале конфликтот да се зголеми: двајцата мажи наскоро ќе станат и ќе почнат со физичко насилство. Но, има втор елемент во оваа слика: двајцата мажи се ракуваат, како знак на договор и компромис. Тие само зборуваат – можеби викаат еден на друг – но нема насилство.

Сликата симултано покажува нешто што во вистинскиот живот се одвива последователно: ако се залагаме за нашите интереси, мислења и вредности, некогаш ќе се впуштиме во конфликт. За да ги решиме конфликтите, ние мораме да сме способни и подготвени да најдеме компромиси да се договориме. Најпрво расправањето и одредувањето на екстремности, а потоа барањето согласност и компромис, создава еден процес на конфликт како што е вдишувањето и издишувањето.

Исто така подот во форма на звезда можеби има значење. Ние делиме една заедница – на пример нашата планета, нашето семејство, нашето училиште. Немаме друго. Затоа зависиме едни од други и решавањето на конфликти мора да е водено од заеднички принципи и

правила. Ваквите конфликти не се ништо лошо. Човековите права создаваат плурализам на интереси, кој ја зголемува веројатноста за конфликти. Правилното решавање на конфликти води до хармонија, а обидите да се надмине конфликтот на авторитарен начин или со неправедно решавање може да доведе до нарушување на заедницата.

Решавањето на конфликти е вештина која до одреден степен се учи. Ова е една цел на вежбите во оваа глава; тие на ученикот му даваат алатки, структурирани шеми за процедура, за решавање конфликти и медијација. Второ, праведноста на решавањето конфликти е важна, бидејќи се однесува на вредностите и културата на конфликтното однесување. Идеално, конфликтот треба да се реши со решение во кое сите добиваат. Ако тоа не е возможно, треба да се внимава да не се создадат губитници, туку да се најде компромис кој го одржува балансот меѓу добивките и недостатоците. Гледано од поширока перспектива, не се засегнати само противниците кои директно се вклучени, туку и заедницата и целата околина.

Вежба 8.1. – Решенија со двојна добивка

Образовни цели	Учениците разбираат дека конфликтот може да се реши на различни начини. Вклучените страни може да се во позиција на победници или губитници, или да се согласат на компромис. Ниедна страна не треба да се чувствува како губитник, бидејќи ова може да доведе до нов конфликт.
Ресурси	Табла или постер.

Процедура

1. Наставникот им објаснува на учениците дека може да има три типа на решавање на конфликт:

добивка – добивка

добивка – загуба

загуба – загуба

Тој/таа ги илустрира овие принципи на решавање конфликти на таблата.

Добивка – добивка: решение во корист на двете страни

Добивка – загуба: решенија во корист на едната страна

Загуба – загуба: решенија со кои никоја страна не добива.

2. Наставникот дава примери за различните начини на решавање конфликти:
Момче и девојче се расправаат за една топка. Еден возрасен интервенира и им вели заедно да играат со топката или двајцата да играат еднакво време. И двајцата имаат корист. Ако возрасниот ја даде топката само на едниот, секако дека само тој/таа има корист. Ако возрасниот ја земе топката бидејќи не можат да се договорат, ниеден од нив нема корист.
3. Во парови или групи, учениците го истражуваат нивното лично искуство за наоѓање други примери на конфликт. Тие можат да зборуваат за овие искуства дома и на училиште, па да преминат на поголемите конфликти со групи и цели држави.
4. Учениците ги анализираат примерите за решавање на конфликти, ги идентификуваат со помош на моделот од погоре, прашувајќи се која страна ќе има корист од решението. Кој може да најде решенија со кои двете страни добиваат?
5. Пленарна сесија: учениците ги споделуваат резултатите од анализата.

Варијација

После 2-риот чекор, учениците добиваат опис на случај со конфликт. Во групите, се обидуваат да најдат решение со кое ќе нема губитници. Ако конфликтот веќе се решил, учениците можат да ги споредат нивните решенија со тој од вистинскиот живот и реакциите за него. Нивната анализа е според моделот на политички циклус (видете ја вежбата 7.9).

Вежба 8.2. – Структуриран пристап кон решавањето на конфликт

Образовни цели	Учениците учат техника на решавање конфликти. Тие разбираат дека решавањето конфликти до одреден степен зависи од вештините кои можат да се научат.
Ресурси	Материјали: „Решавање на конфликти во шест фази“. Весници и списанија.

Процедура

1. Наставникот опишува конфликтна ситуација за која нема одредено решение (пр.: еден ученик задева друг ученик кој доаѓа од странство и зборува со чуден акцент). Оваа ситуација може да се прикаже со играње на улоги. Учениците дискутираат како да го решат конфликтот. Со тоа, тие можат да предвидат некои делови од моделот кој ќе го користат во оваа лекција или да постават прашања за кои моделот можеби има одговор.
2. Листот „Решавање на конфликти во шест фази“ се дели на половина од учениците, кои го читаат во тишина. Другата половина од класот бира извештај на конфликт од весник или списание. Тие исто така можат да користат лично искуство или информација од прва рака.
3. Учениците прават групи од четворица од кои двајца ученици го прочитале решението на конфликтот, а двајца кои ги одредиле можните конфликти.
4. Учениците бираат еден конфликт и ги тестираат идеите за решавање конфликти. Двајца се противници, другите двајца се медијатори, кои го користат листот за да најдат решение.
5. Последователна пленарна сесија:
 - Кои конфликти се обидовте да ги решите?
 - Како се обидовте да ги решите?
 - Како/дали ви помогна моделот за решавање конфликти?

Варијација

1. Учениците се концентрираат на случај и ги споредуваат решенијата.
2. Штом учениците се запознати со процедурата таа може да се применува на конфликти кои вистински се случуваат во класот.

Материјали

(видете ја следната страна)

Материјал за ученици: решавање на конфликт во шест фази

1. Одредете ги потребите. „Што ви треба (што точно сакате?)“	Секоја личност вклучена во конфликтот треба да го одговори прашањето без обвинување на другите.
2. Одредете го проблемот. „Што сметате дека е проблемот во овој случај?“	Целиот клас може да помогне да се најде решението кое ги задоволува потребите на засегнатите. Противниците мора да се способни да ја прифатат одредбата.
3. Барајте неколку решенија. „Кој може да понуди начин на решавање на проблемот?“	Сите во класот можат да дадат одговори. Овие треба да се запишуваат, без коментар, расудување или евалуација. Целта на оваа фаза е да се најдат што повеќе решенија.
4. Проценете ги решенијата. „Дали би биле задоволни со ова решение?“	Секоја страна во конфликтот ги разгледува алтернативите, објаснувајќи кои се, или не се прифатливи.
5. Одредете кое решение е најдобро. „Дали двете страни го прифаќаат решението? Дали се решил проблемот?“	Мора да е јасно дека двете страни го прифаќаат решението. Нивните трудови да се најде решение треба да се ценат.
6. Видете како се применува решението. „Да разговараме уште еднаш за ситуацијата за да сме сигурни дека проблемот навистина се решил.“	Треба да се направи план за евалуација на решението. Зависно од природата на конфликтот и возраста на противниците, евалуацијата може да се прави неколку минути, часови или ден подоцна.

Вежба 8.3. – Семеен конфликт и конфликт со средината

Образовни цели	Учениците учат за решавање на конфликтите на структуриран начин.
Ресурси	Материјали: „Решавање на конфликти во шест фази“ (видете ја вежбата 8.2).

Процедура

1. Учениците го читаат работниот лист “Решавање конфликти во шест фази”.
2. Наставникот им дава на учениците да ги прикажат примерите за типични домашни конфликти, во училиште или на игралиште, на пример:

Дома:

- Детето сака да игра, но родителите мислат дека тоа треба да учи.
- Детето сака пари за на кино/концерт/забава/излет, но родителите имаат други трошоци.

На игралиште:

- Момчињата и девојчињата сакаат да го користат игралиштето за различни намени.
 - Момчињата им пречат на девојчињата додека тие играат.
3. Учениците бираат еден конфликт на кој ќе работат и прават групи од 4-6 ученика.
 4. Секоја група потоа се дели на две. Половина имаат улога на родители, а другата половина има улога на деца.
Најпрво родителите и децата одвоено се подготвуваат за нивната позиција. Потоа се среќаваат со противниците и почнуваат со преговори, следејќи ги шесте фази.
По одредено време, преговорите запираат и групите се враќаат на часот.
 5. Целиот клас дава повратна информација за нивната работа. Какви решенија смислија?
Дали имаше многу различни решенија?

Варијација

Оваа вежба може исто така да се прави со медијатор, на пример еден ученик со улога на дедо/баба кој ги води спротивставените страни низ преговорите.

Вежба 8.4. – Сесија со „бура на идеи“ во врска со конфликтот и мирот

Образовни цели	Учениците можат да ги дефинираат концептите за конфликт и мир. Учениците можат да објаснат кои конфликти можат да се решат а кои не.
Ресурси	Постери и маркери во боја.

Процедура

1. Се пишува зборот „КОНФЛИКТ“ на еден од листовите.
Учениците имаат две задачи за наоѓање на идеи.
 - а. Пишуваат колку што можат повеќе зборови или изрази во врска со конфликтот.
 - б. Пишуваат клучни зборови кои упатуваат на конфликтни ситуации.Овој дел се прави во тишина и без коментирање.
2. Кога на учениците ќе им снема идеи, се пишува зборот „МИР“ на друг лист.
Процедурата е истата.
3. Класот дискутира за резултатите.
4. Се развива класификација на различните начини на конфликт со помош на наставникот:
 - конфликти кои *може* да се решат
 - конфликти кои *не може* да се решат.

Решавањето на конфликти без губитници (види вежба 8.1) многу често е возможно само со компромис. Ова функционира, на пр. кога сиромашните ресурси треба праведно да се поделат. Ако тортата е мала и секој добие еднакво мало парче, ние можеме да го прифатиме решението иако ќе останеме гладни. Но ако се работи за судир на религиозни убедувања, компромисот тешко дека е возможен. А ако конфликтот е предизвикан од етнички или расни поделби, има опасност од протерување или физичко истребување на членовите на една страна. Колку е порационален пристапот на страните во конфликт, поголема е шансата да се реши со преговарање и компромис наместо со насилство. Рационалното решавање на конфликти бара двете страни да разграничат меѓу проблемот и противникот и да го почитуваат човечкото достоинство на противникот, во однос на човековите права.

Продолжение

Учениците илустрираат различни ситуации на мир и конфликт преку цртежи или написи и слики од печатот.

Вежба 8.5. – Статуи

Образовни цели	Учениците можат да идентификуваат ситуации на угнетување, да развијат креативност во ненасилното решавање на конфликти и да го користат говорот на телото како начин на изразување.
Ресурси	Не се потребни.

Процедура

1. Учениците ги прават следните прелиминарни вежби во парови:
 - Еден ученик прави поза, другиот треба да ја имитира. Се менуваат со улогите.
 - Еден ученик ја става раката на неколку сантиметри од неговиот партнер. Кога тој/таа ќе ја помрдне раката, другиот треба да се извитопери во која било (неудобна) позиција за растојанието да е исто.
Овие вежби ги обучуваат учениците да се забележуваат едни со други.
2. Во пленарната сесија, учениците претставуваат и дискутираат за ситуации на угнетување:
 - Двајца или повеќе ученици се договараат за идеја и потоа формираат група на статуи кои претставуваат ситуација на угнетување (пример: дете кое клечи му ги чисти чевлите на богат човек).
 - Ако некој член од публиката смисли начин на решавање на ситуацијата за да има еднаквост, тој/таа ги мести актерите според неговиот/нејзиниот нов модел.
Идеално е вежбата да се прави во тишина, за учениците да прават мимики и да го развиваат телесниот говор.
3. Понатаму може да учествуваат повеќе актери во сцената.
4. Наставникот ги резервира последните 10-15 минути од часот за пленарна дискусија. Учениците даваат повратна информација, а можат да постават прашања кои ќе создадат понатамошни истражувања.

Варијација

1. Истата процедура се користи да се прикажат човековите и детските права и примери за тоа како се прекршуваат.
2. Вежбата може да се продолжи во ситуации на конфликт и вистински ситуации кои будат силни чувства.

Вежба 8.6. – Казнување наспроти позитивно решавање на конфликти

Образовни цели	Учениците се мотивирани да ја прифатат идејата за законот и правилата во една група. Учениците можат да ги прифатат разликите и да учествуваат во процеси на одлучување. Тие го развиваат нивниот креативен потенцијал за решавање конфликти.
Ресурси	Материјал за ученици: „Список на казнувања“

Процедура

1. Учениците кажуваат форми на казнување. Во овој вовед на часот тие се експерти, бидејќи тие можат да набљудуваат и да се користат со искуството. Тие може веќе да почнат со коментари.
Наставникот го дели материјалот „Список со казнувања“ на учениците, а тие тивко читаат.
2. Учениците дискутираат во мали групи (3-4 уч.) за тоа кои казни имаат смисла а кои не.
3. Групите ги споделуваат резултатите со другите групи (тука е корисно аранжирањето како сложувалка; види вежба 5.3).
4. Учениците се враќаат во нивните групи и дискутираат која казна треба да се користи во следните ситуации (и дали воопшто):
 - ученик доаѓа на училиштедоцна
 - ученик не ја напишал домашната задача
 - ученик пречи во работата на часот
 - ученик навредува соученик поради неговото потекло или религија
 - ученик малтретира ученичка
 - Ученик е насилен на часот/на одморите.
5. Пленарна сесија: учениците ги претставуваат резултатите.
Последователната дискусија може да го обработува следното прашање: Дали има алтернативи за давањето на казна (пр. медијација меѓу злосторникот и жртвата)?

Продолжение

Учениците глумат сцена со позитивно, креативно решавање на конфликти.

Материјали

(видете ја следната страна)

Материјал за ученици

Список со казнувања

1. Пишување поема
2. Раскажување бајки на мали деца
3. Кажување шеги и квизови на часот
4. Десет склекови за пцовки
5. Стоење на часот толку минути колку што сте доцнеле
6. Стоење додека пишувате
7. Подготвување на час за учениците
8. Еден час работа во градината
9. Чистење на рекреативниот простор
10. Чистење на училницата
11. Бркање од часот⁹
12. Трчање околу училиштето десет пати
13. Казна за време на одморот
14. Додатна работа за еден од вашите послаби предмети
15. Плаќање на казна која ќе ги покрие главните трошоци
16. Пишување на извинување
17. Понатамошни предлози...

⁹ Напомена: Книгата е пишувана 2008-ма година во Швајцарија. Во Р. Македонија бркањето од час е забрането со закон.

Вежба 8.7. – Малцинства

Образовни цели	Учениците разбираат дека чувството на исклучување може да е резултат на тоа како ве гледаат другите членови на општеството, а поважно – како ве гледаат членовите на вашата група.
Ресурси	Позитивни и негативни картички за секоја група. Два големи листови хартија за секоја група, еден со зборот „ЧУВСТВА“ а другиот со зборот „ДЕЛУВАЊА“. Маркери.

Процедура

На почетокот од играта, битно е учениците да не знаат што претставуваат, во спротивно тие веднаш ќе искористат однапред создадени идеи кои ќе го нарушат текот на играта.

Играта е пример на внимателно и комплексно правење рамка од наставникот. Во самата строга рамка, учениците имаат голема слобода да ги развиваат и изразат своите идеи и искуства.

1. Учениците прават групи од 4-6 ученика.
2. Секоја група добива комплет на позитивни картички, маркери и двата листа хартија. Наставникот им вели да назначат пишувач кој ќе ги запише коментарите и реакциите на групата на хартија. Исто така може и сите членови да ги запишуваат своите реакции.
3. Наставникот им вели на учениците дека нема да се претставуваат самите себеси во вежбата, туку ќе бидат членови на малцинска група. Во моментот, тие треба да се интересираат кои се, но исто така да сметаат дека пораките на картичките ги опишуваат нив и нивната ситуација.
4. Еден по еден, учениците читаат една од картичките на другите во групата. Кога ќе ги прочитаат сите шест картички, тие ги пишуваат одговорите за прашањето, „Како се чувствувате како член на оваа група? на листот за „ЧУВСТВА“.
5. Наставникот ги дели шесте негативни картички на секоја група, и го повторуваат чекорот 4.
6. Наставникот им вели на учениците да го одговорат следното прашање, “Што би правеле вие ако бевте во слична ситуација?” . Одговорите треба да се пишуваат на листот за „ДЕЛУВАЊА“. Учениците треба да запаметат дека сè уште се истата група која ги изрази чувствата на првиот лист. Можеби нешто што го запишаа на тој лист ќе им помогне да одлучат како да реагираат.
7. Пленарна сесија:
 - Секоја група ги претставува чувствата кои ги запишаа на првиот лист на остатокот од класот.
 - Кога сите групи ќе го завршат првиот дел, наставникот им вели да ги претстават предлозите од листот на „ДЕЛУВАЊА“. Класот треба да ги согледа конструктивните делувања, насилните дејствувања и разликите меѓу и во самите групи.
8. Наставникот ги прашува учениците како работеле во групата и дали имале некои проблеми (соработка, лидерство, итн.) и што мислат дека научиле од вежбата: за

самите нив, нивните реакции и групата. Дали можат да остварат врска меѓу малцинската група која ја претставуваа и други групи кои можеби ги знаат?

9. Конечно, наставникот им кажува на учениците дека групата која ја претставуваа се Ромите.

Продолжение

Учениците ги споредуваат нивните идеи со Конвенцијата за елиминација на сите форми на расна дискриминација.¹⁰ Учениците исто така можат да истражат дали опишаната ситуација кореспондира со таа во нивната држава, кои мерки ги презема власта и кои од мерките кои тие ги предложиле ги содржи конвенцијата.

Материјали

Комплет на позитивни и негативни картички

Нашите куќи не се како на другите луѓе. Тие се посебни и ние многу ги сакаме. Ние сакаме да ја негуваме нашата традиција.	Телевизијата и печатот не ја кажуваат вистината за нас. Тие велат дека сме проблем. Тие не ни даваат да ја кажеме нашата приказна.
Ние имаме многу вештини. Правиме секакви врсти на рачна работа и занаети. Нашата работа е голем придонес за земјата во која живееме.	Некои луѓе лошо не третираат и ни даваат погрдни имиња. Некогаш не напаѓаат без причина. Илјадници наши луѓе беа убиени во странство, во скоро време.
Во минатото, нашите луѓе правеле многу храбри дела. Сакаме да ја паметиме нашата историја.	Немаме водовод, нашето ѓубре ретко се собира.
Ние сме многу независни. Сакаме да се грижиме самите за себе. Не должиме ништо никому.	Некои доктори не сакаат да не прегледаат кога сме болни. Тешко ни е да имаме здравствено осигурување.
Ние сакаме да се собираме и да раскажуваме приказни и пееме песни. Сметаме дека многу е важно да се ужива во животот.	Луѓето не не сакаат во нивното соседство. Некои луѓе не ни даваат работа поради тоа што сме.
Ние сакаме да живееме близу до семејството и пријателите. Ние добро се грижиме за постарите во нашата заедница. Ги обожуваме нашите деца.	Некогаш имаме проблеми со полицијата и општинските власти поради местото на кое случајно сме.

¹⁰ Конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација, усвоена од Генералното собрание на Обединетите нации на 20ти ноември 1963-та. Текстот е достапен на интернет.

Вежба 8.8. – Претстави за војната и мирот

Образовни цели	Учениците можат да ги одредат аспектите на војната и мирот. Учениците развиваат вештини на читање на сликите. Учениците можат да ги изразат личните идеи и чувства за војната и мирот.
Ресурси	Купче од слики (фотографии, цртани, реклами, итн.)

Процедура

1. Се покажуваат фотографии на учениците. Пожелно е сликите да се закачат на сидовите во училницата или во ходникот. Учениците треба да ги гледаат сликите како на изложба.
2. Учениците ја имаат можноста спонтано да реагираат. Кои слики претставуваат мир или војна? Наставникот не ги присилува да коментираат. На крајот од овој воведен чекор, тој/таа посочува дали учениците се согласни во нивните коментари. Не се дискутира за разликите во перцепциите.
3. Учениците одбираат фотографија која посебно им е драга. Ако сакаат, тие можат одблиску да ја погледнат. Во тишина, тие писмено ги одговараат следните прашања:
 - Што гледате (опис)?
 - Кои се вашите мисли (размислување и фантазија)?
 - Кои се вашите чувства (емоции)?
4. Во групи од четири ученици, тие избираат слики и прават парови на контраст. Може да се вклучат некои од сликите кои ги проучуваа во чекорот 3, но може да се користат и други слики.
5. Учениците ги претставуваат нивните избори во пленарната рунда и ги објаснуваат изборите. Ако снемјува време, секоја група треба да претстави најмалку два контрастни парови.
6. Размислување. Учениците ги изразуваат нивните мисли и чувства. Тие можат да поставуваат прашања за ситуациите на фотографиите, а овие прашања можат да водат кон понатамошно истражување.

Продолжение

Истата тематика може да се работи на часовите по литература и сликање.

Класот организира изложба на темите.

Илустрации

Вовед

Швајцарскиот уметник Пети Вискеман ги создаде илустрациите за оваа книга. Тие ги изразуваат клучните тематика на вежбите на уметнички начин, а со тоа отвораат нови пристапи со кои учениците ќе ги разберат демократското граѓанство и човековите права. Следните страни ги содржат репродукциите на сликите во целосна големина, за копирање и презентација на часот.

Правење на атмосфера на часот

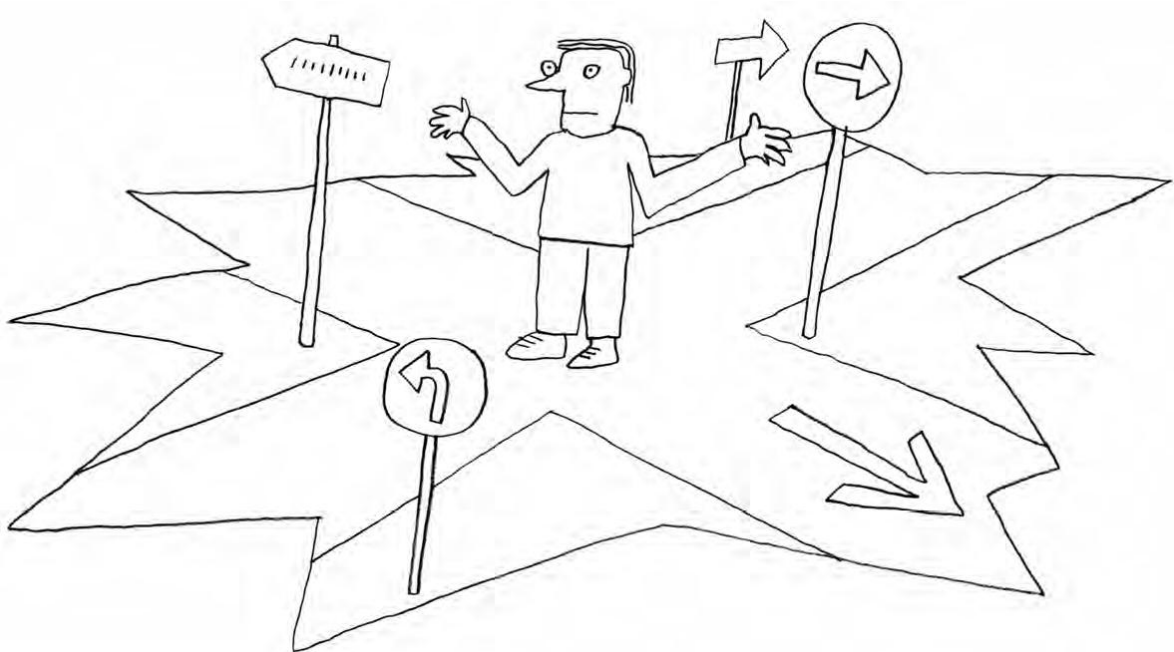
Илустрација од Глава 1

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Појаснување на вредностите

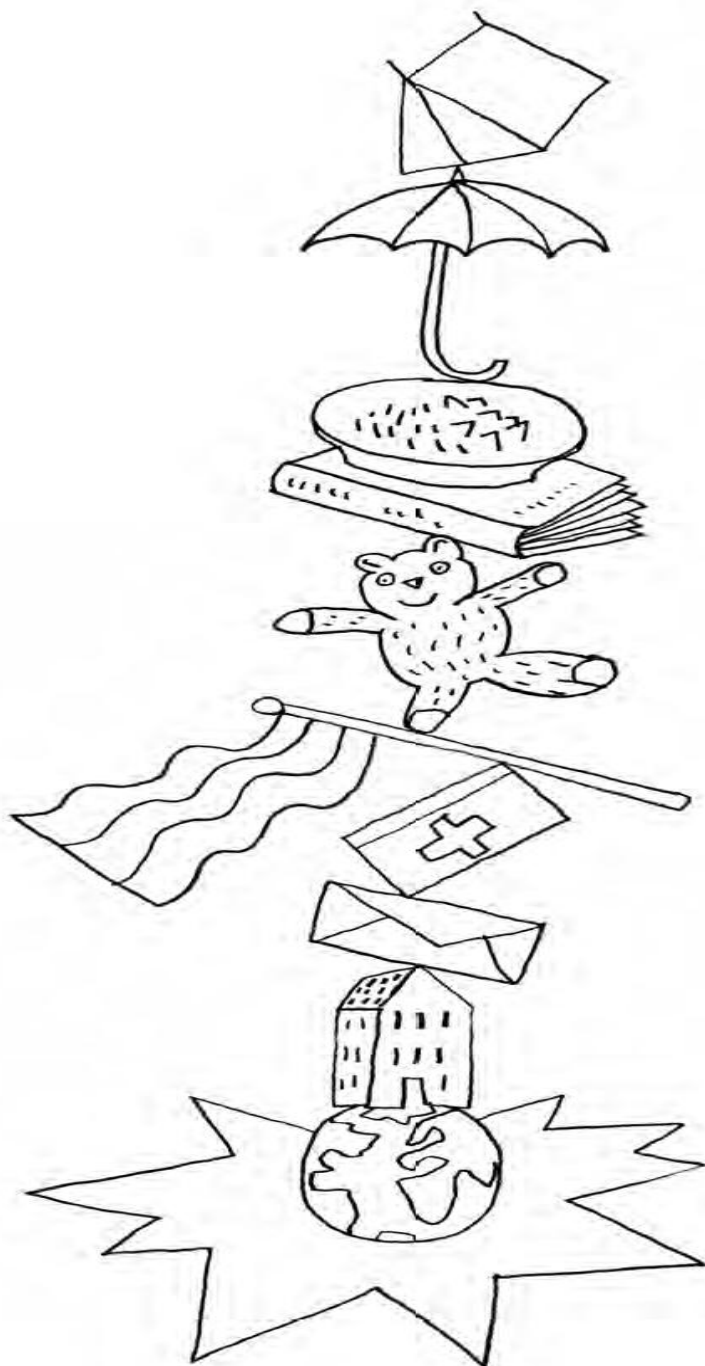
Илустрација од Глава 2

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Запознавање на човековите права

Илустрација од Глава 3

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Поглед кон другите

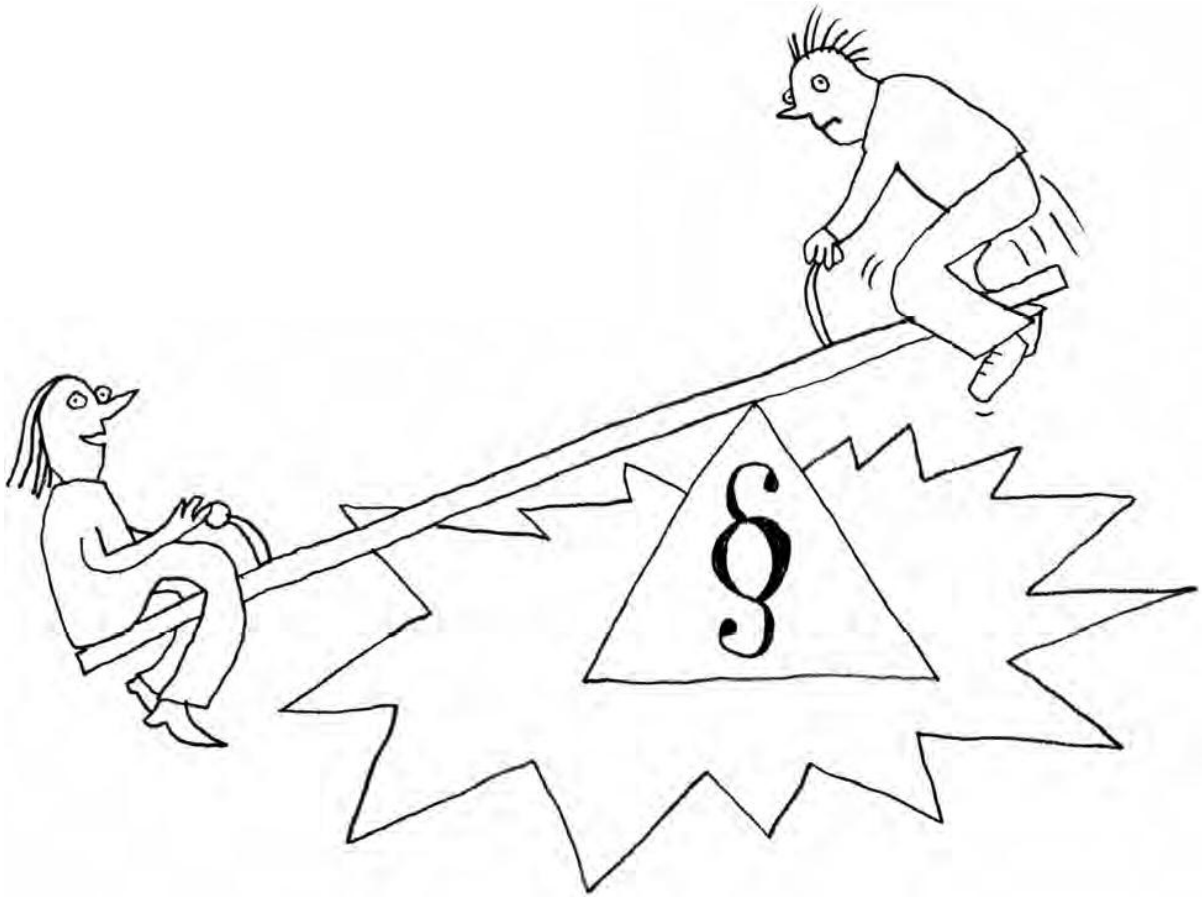
Илустрација од Глава 4

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Функционирање на правдата

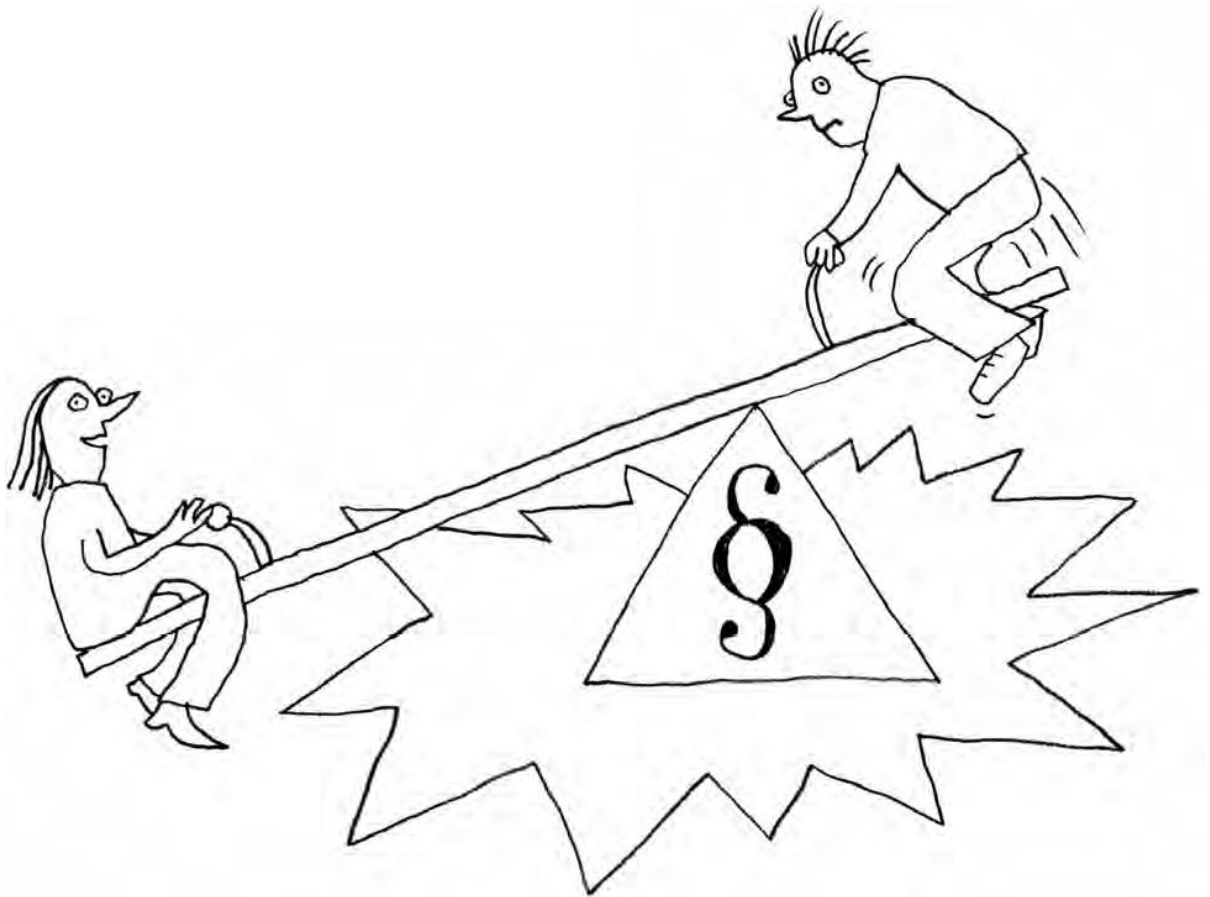
Илустрација од Глава 5

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Разбирање на политичката филозофија

Илустрација од Глава 6

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Учество во политиката

Илустрација од Глава 7

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Справување со конфликт

Илустрација од Глава 8

Образование за демократија и човекови права – Книга VI

Предавање демократија

Колекција на модели за образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права

Овој прирачник за наставници содржи колекција на вежби и модели за Образованието за демократско граѓанство (ОДГ) и Образованието за човекови права (ОЧП), за во училиштата како и за во неформалните форми на образование. Овие модели на предавање ја создаваат рамката која ќе ги мотивира учениците да станат активни со давање примери и начини за разбирање на општите принципи на демократијата и човековите права. Многу вежби се прилагодливи за различни старосни групи, бидејќи нивото на размислување варира.

Широкиот избор на пристапи го прикажува фактот дека во оваа книга учествуваа автори од сите делови на Европа. Тие се инспирираа од различни извори и традиции на предавање и учење и избраа модели кои ги знаат од практичното искуство и тестирањето на час. Сепак, постои заедничко убедување во ОДГ/ОЧП кое е присутно во секој дел на оваа книга: Во ОДГ/ОЧП, методот ја пренесува пораката. Овој прирачник на корисниците им нуди можност да одберат и испробаат различни традиции и пристапи за Образованието за демократско граѓанство и Образованието за човекови права.

Ова е Книга VI од серија на шест:

- ОДГ/ОЧП Книга I:** *Образование за демократијата:* Основни материјали за наставници по образование за демократско граѓанство и човекови права.
- ОДГ/ОЧП Книга II:** *Растење во демократија:* Планови за часови по ОДГ/ОЧП за основно образование
- ОДГ/ОЧП Книга III:** *Живеење во демократија:* Планови за часови по ОДГ/ОЧП за повисоките одделенија во основното образование
- ОДГ/ОЧП Книга IV:** *Учество во демократијата:* Планови за часови по ОДГ/ОЧП за повисоките години во средното образование
- ОДГ/ОЧП Книга V:** *Патување низ детските права:* Девет кратки проекти за основно образование
- ОДГ/ОЧП Книга VI:** *Предавање демократија:* Колекција на модели во образованието за демократско граѓанство и човекови права

www.coe.int
<http://book.coe.int>

Во издание на Советот на Европа

Советот на Европа има 47 држави-членки, покривајќи го буквално целиот европски континент. Тој се стреми да ги развие општите демократски и правни принципи кои се базирани на Европската конвенција за човекови права и други референтни текстови за заштита на индивидуите. Уште од основањето во 1949-тата, во периодот по Втората светска војна, Советот на Европа го симболизира помирувањето.